

Vad ungdomar gör efter gymnasieskolan

– en registerstudie

Vad ungdomar gör efter gymnasieskolan

– en registerstudie

ISSN: 1103-2421

ISRN: SKOLV-R-411-SE

Grafisk produktion: AB Typoform

Omslagsbild: Amanda Sved/Scandinav

Skolverket, Stockholm 2014

Förord

I regleringsbrevet för Skolverket för budgetåret 2014 fick myndigheten i uppdrag att genom årliga avrapporteringar följa upp ungdomars verksamhet efter avslutad gymnasieskola. I uppdraget stod angivet att information ska hämtas från registeruppgifter, från enkätundersökningar riktade till ungdomar som avslutat gymnasieskolan samt genom en undersökning av mottagandet av ungdomar på arbetsplatser och lärosäten. Syftet med uppföljningen är att ge en bild av vad ungdomar gör efter avslutad gymnasieskola, som komplement till annan information om gymnasieskolan. Denna första avrapportering utgör en bas för kommande års uppföljning och beskriver översiktligt utifrån registeruppgifter vad ungdomar gör ett, tre respektive fem år efter gymnasieskolan.

Projektgruppen som arbetat med uppdraget är Karin Darin, Karin Hedin (projektledare), Charlotte Mannerfelt, Pär Millstam, Anna Niia, Caroline Robson och Sven Sundin.

Stockholm, oktober 2014

Anna Ekström
Generaldirektör

Karin Hedin
Projektledare

Innehåll

Sammanfattning 7

Inledning 12

Skolverkets och SCB:s tidigare uppföljningar 18

Resultat från registerstudie 22

Avslutning och kommentarer 44

Referenser 47

Bilaga 1. Uppdraget 50

Bilaga 2. Etableringsstatus 51

Bilaga 3. Ungdomskullar i aktuella datafiler 53

Sammanfattning

Den här rapporten ingår i ett regeringsuppdrag att följa upp hur det går för ungdomar efter deras gymnasiestudier.¹ Den handlar om i vilken utsträckning ungdomar arbetar eller studerar ett, tre och fem år efter att de har slutat i gymnasieskolan. Rapporten bygger på en registerstudie och ska ses som en bas för framtida uppföljning och utveckling.

Ett centralt mått i rapporten är ungdomars *etableringsstatus*, som här också benämns som ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan.²

Olika sammansättning i redovisningens fem grupper

Redovisningen skiljer när det gäller studieresultat på dem som i gymnasieskolan har 1) fått slutbetyg med grundläggande behörighet till högskolestudier, 2) fått slutbetyg utan sådan behörighet, 3) gått i årskurs 3 men inte fått slutbetyg, 4) gått i högst årskurs 2 respektive 5) högst i årskurs 1. I alla grupper utom den förstnämnda ingår elever som har avslutat sin gymnasieutbildning på individuella program.

Det är stora skillnader på hur många ungdomar som ingår i respektive grupp. Runt 70 procent ingår i gruppen med grundläggande behörighet till högskola, och mellan 8 och 10 procent ingår i gruppen med slutbetyg utan sådan behörighet. Mellan 13 och 14 procent har gått i årskurs 3 utan att få slutbetyg, medan endast 3–4 procent har gått högst i årskurs 2 och ytterligare 3–5 procent högst i årskurs 1. Det gäller för alla de kullar som vi redovisar data för, vilka är de som med förväntad studietakt gick ut gymnasieskolan läsåren 2006/07, 2008/09 och 2010/11.

Grupperna har sinsemellan olika sammansättning vad gäller programtyper. Redovisningen per grupp blir därmed relativt grov. Det innebär att de resultat som presenteras sammantaget per grupp inte alltid gäller när man ser till varje programtyp för sig. Alla uppgifter som redovisas per programtyp och program rör endast den första gruppen, dvs. de som fått slutbetyg med grundläggande behörighet.

Att ha gått i årskurs 3 har betydelse för etablering på arbetsmarknaden

Registerstudien visar att framtida utsikter på arbetsmarknaden skiljer sig åt beroende på om man har gått i årskurs 3 eller inte. De ungdomar som gått i årskurs 3 har en betydligt bättre ställning än de som inte har nått gymnasieskolans sista årskurs. Bland ungdomar som har gått i högst årskurs 1 eller 2 är andelen med etablerad ställning på arbetsmarknaden omkring hälften så stor jämfört med övriga grupper ett år efter att deras jämnåriga gått ut gymnasieskolan. Det är viktigt att ha i åtanke att en större andel av dem som har gått kort tid i gymnasieskolan enbart har gått individuella program än bland dem som har gått tre år.

1 Se uppdraget i sin helhet i bilaga 1.

2 För definition av måttet etableringsstatus se sid. 13 och bilaga 2.

Tre år efter avslutade gymnasiestudier är andelen etablerade större för elever med slutbetyg utan grundläggande behörighet än för elever med sådan behörighet. Det beror på att den senare gruppen i större utsträckning studerar på högskola då. Den sammanlagda andelen som *antingen* är etablerade *eller* studerar på högskola är störst bland dem som har fått slutbetyg med grundläggande behörighet. Den gruppen har också i lägre grad en svag eller osäker ställning på arbetsmarknaden jämfört med dem med slutbetyg utan grundläggande behörighet.

Störst andel på högskola efter tre år bland dem med grundläggande behörighet

Ungdomar som uppnått grundläggande behörighet under sin gymnasietid är den grupp som i högst utsträckning studerar vidare på högskola. Andelen är som störst tre år efter avslutade gymnasiestudier då fyra av tio studerar på högskola. Därefter minskar andelen något och efter fem år är det drygt tre av tio som läser på högskola. Fem år efter gymnasieskolan är det istället vanligare att denna grupp har en etablerad ställning på arbetsmarknaden än att de studerar på högskolan.

Av dem som gått i årskurs 3 men inte uppnått grundläggande behörighet under sin gymnasietid är andelen som studerar på högskola störst efter fem år, med knappt tio procent. Det gäller både de som har fått slutbetyg utan grundläggande behörighet och de som inte har fått slutbetyg. Ungdomar i dessa grupper har behövt uppnå grundläggande behörighet efter att de gick ut gymnasieskolan, vilket rimligen är en orsak till att det dröjer längre innan de studerar på högskola.

Störst andel etablerade efter studier på mansdominerade yrkesförberedande program

I enlighet med programtypernas syften är det för alla kullarna betydligt vanligare att de som gått yrkesförberedande program har en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter att ha slutat i gymnasieskolan, jämfört med dem som har gått studieförberedande program. Ett år efter gymnasieskolan är det allra vanligast att vara etablerad bland dem som har gått på ett mansdominerat yrkesförberedande program. Störst är andelen etablerade bland dem som läst fordonsprogrammet, byggprogrammet och energiprogrammet. Omkring hälften av de ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet från dessa program hade en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan. Det kvinnodominerade yrkesförberedande program som har störst andel etablerade efter ett år är omvårdnadsprogrammet: 34 procent. Bland dem som läst studieförberedande program varierar andelen etablerade efter ett år från 4 procent av dem som gått International Baccalaureate till 17 procent av dem som gått samhällsvetenskapsprogrammet.

Stor skillnad i andel på högskola från programtyperna

Det är betydligt vanligare att elever som har gått studieförberedande program studerar på högskola jämfört med dem som har gått yrkesförberedande program. Skillnaden mellan kullarna är stor, men mellan 37 och 46 procent av

ungdomarna som har gått studieförberedande program studerar på högskola ett år efter gymnasieskolan. Bland dem som har gått yrkesförberedande program är motsvarande andel under 15 procent. Variationen mellan programmen inom respektive programtyp är också stor. Till exempel studerade betydligt mer än dubbelt så stor andel av de ungdomar som gått ut med grundläggande behörighet från naturvetenskapligt program 2010/11 på högskola efter ett år, jämfört med dem från estetiska programmet, 63 procent jämfört med 27 procent. Bland dem som gått på yrkesförberedande program varierar andelen högskolestuderande efter ett år från 2 procent av dem som gått fordonsprogrammet till 24 procent av dem som gått medieprogrammet.

Kvinnor från yrkesförberedande program är etablerade i lägre grad än män

Skillnaderna i etableringsstatus mellan könen handlar inte bara om att kvinnor och män väljer att läsa olika program i gymnasieskolan, dvs. att kvinnor i större utsträckning läser på studieförberedande program och män i större utsträckning på yrkesförberedande. Även bland ungdomar som läst samma program förekommer skillnader i anknytning till arbetsmarknaden ett år efter gymnasiestudierna beroende på om de är kvinnor eller män. Kvinnor som läst yrkesförberedande program har sammantaget i väsentligt lägre grad än män en etablerad ställning, vilket ligger i linje med att arbetsmarknadsanknytningen är störst för elever från mansdominerade yrkesförberedande program. Istället har kvinnor från yrkesförberedande program i större utsträckning än män en svag ställning eller studerar på högskola. Men det finns skillnader mellan de olika programmen.

Bland ungdomar som läst studieförberedande program förekommer varken efter ett, tre eller fem år så stora skillnader mellan könen vad gäller verksamhet efter gymnasieskolan. Men kvinnor har i något större utsträckning än män en svag ställning på arbetsmarknaden efter att ha gått studieförberedande program. Män som läst studieförberedande program studerar i något högre grad än kvinnor på högskola ett år efter gymnasieskolan, och kvinnor i något högre grad än män efter tre respektive fem år.

Troligt att det ekonomiska läget påverkar hur många som är etablerade respektive studerar

Ungdomars ställning på arbetsmarknaden skiljer sig åt mellan olika kullar. En rimlig slutsats är att det samhällsekonomiska läget spelar roll för i vilken utsträckning ungdomar arbetar respektive studerar, på så sätt att anknytningen till arbetsmarknaden minskar och andelen som studerar på högskola ökar vid en lågkonjunktur. En jämförelse över tid av gruppen som har uppnått grundläggande behörighet visar att efter ett år har kullen som gick ut läsåret 2008/09 etablerat sig på arbetsmarknaden i väsentligt lägre grad än framför allt kullen som gick ut 2006/07, men även jämfört med kullen som gick ut 2010/11. Störst är skillnaden för elever som har gått yrkesförberedande program. Kullen som gick ut 2008/09 studerade också i högre grad på högskola efter ett år, framför allt jämfört med kullen 2006/07. Det gäller både för yrkesförberedande och studieförberedande program.

Etableringen på arbetsmarknaden ökar med åren oavsett studieresultat

Även om det ekonomiska läget sannolikt påverkar ungdomars verksamhet ser vi att ju längre tid som förflutit efter avslutade gymnasiestudier, desto starkare är anknytningen till arbetsmarknaden. Det gäller både de kullar vi kan följa över tid och oavsett ungdomarnas studieresultat, dvs. för alla de studerade grupperna. Fem år efter gymnasiestudierna har alla grupperna starkare ställning på arbetsmarknaden än efter tre år, och efter tre år är anknytningen starkare än efter ett år.

Störst andel som varken arbetar eller studerar bland dem som inte gått i årskurs 3

Andelen ungdomar som befinner sig utanför både arbete och studier varierar mellan grupperna, och är större ju kortare tid man har gått i gymnasieskolan. Men andelen är relativt konstant över tid för samtliga grupper, med undantag för de ungdomar som högst gått i årskurs 1 eller 2. I denna grupp ökar andelen som varken arbetar eller studerar två år efter att deras jämnåriga avslutade gymnasieskolan.

Ungdomar med svensk bakgrund i högre grad etablerade

I rapporten ges en generaliserad bild av skillnader i ungdomars verksamhet beroende på om de har svensk eller utländsk bakgrund. Detta innebär att redovisningen inte tar någon hänsyn till vare sig studieresultat, program eller kön. Resultaten visar att ungdomar med svensk bakgrund i högre grad har en etablerad ställning på arbetsmarknaden jämfört med ungdomar som har utlandsfödda föräldrar eller som själva är utlandsfödda. Det förefaller som om ungdomar med svensk bakgrund dröjer längre än övriga grupper innan de börjar studera på högskolan. Efter ett år är det vanligast att studera på högskola bland dem som har utlandsfödda föräldrar. Andelen som varken arbetar eller studerar är mer än dubbelt så stor bland utlandsfödda ungdomar som bland övriga.

Inledning

Inledning

Det finns ett stort och växande intresse för information om etablering på arbetsmarknaden efter avslutade utbildningar som samhället erbjuder. Flera myndigheter följer upp arbetsmarknadsetablering bland de examinerade inom den egna utbildningssektorn, t.ex. Universitetskanslersämbetet (UKÄ), Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) och Folkbildningsrådet (FBR).³

Under de senaste åren har det skett en förskjutning av Skolverkets uppdrag mot att mer omfatta frågor kring övergång från skola till arbetsliv. Skolverket har i regleringsbrevet för 2014 fått i uppdrag av regeringen att årligen redovisa information om ungdomars etablering på arbetsmarknaden.⁴ Redovisningen ska vara uppdelad efter vilken typ av gymnasieprogram de har gått. Enligt uppdraget ska Skolverket följa ungdomar både via enkät- och registerdata ett, tre och fem år efter att de har avslutat gymnasieskolan. Dessutom ingår i uppdraget att göra en avnämardstudie vart tredje år. Med avnämard avses de som tar emot ungdomar som avslutat gymnasieskolan vid arbetsplatser och utbildningsinstitutioner, framför allt arbetsledare och pedagogisk personal vid högskolor och universitet.

Skolverkets ambition är att ha ett brett fokus i uppföljningen. Rapportens titel *Vad ungdomar gör efter gymnasieskolan* kännetecknar att vi vid sidan av arbetsmarknadsanknytning även beskriver fortsatt utbildning och förekomst av att befinna sig utanför såväl arbetsmarknad som utbildning. Med denna ambition i åtanke använder vi oss av det sammanfattande begreppet ”ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan” för att inkludera alla former av sysselsättning, eller avsaknad av sysselsättning, bland dem som avslutat gymnasieskolan.

Behovet av att komplettera Skolverkets nuvarande information med uppgifter om ungdomars etablering på arbetsmarknaden och övergång till fortsatta studier efter avslutad gymnasieskola är stort. Regeringen och beslutsfattare på olika nivåer behöver underlag för att kunna följa upp gymnasieskolans relevans för arbetsmarknad och högre studier. De nationella programråden och andra företrädare för arbetslivet såväl som representanter för högskolor och universitet behöver kunna följa hur gymnasieskolans utbildningar matchar deras respektive kompetensbehov. Förutom dessa målgrupper tänker vi oss att det finns fler som är intresserade av ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan. Även huvudmän och gymnasieskolor kan använda uppgifter och jämförelsetal för att följa upp och utveckla sina verksamheter. Elever och deras föräldrar bör kunna få lättillgänglig information om framtidsutsikter efter olika typer av utbildningar inför valet till gymnasieskolan. Men det är viktigt att komma ihåg att det finns många andra faktorer än gymnasieutbildningen som har betydelse för vad ungdomar kommer att ägna sig åt åren efter skoltiden. Det är dessutom en stor tidsfördröjning mellan den utbildning som en gymnasieskola gett tills det finns registerinformation om vad de tidigare eleverna ägnar sig åt inom arbetsliv och vidare studier.

³ UKÄ, 2013; MYH, 2014; FBR, 2011.

⁴ Regleringsbrevet 2014, se uppdraget i sin helhet i bilaga 1. Frågor om ungdomars övergång till arbetsmarknaden efter avslutad gymnasieskola finns också i andra regeringsuppdrag till Skolverket.

Definitioner

I detta avsnitt förklarar vi några centrala begrepp i rapporten: etableringsstatus, programtyp och studieresultat.⁵

Etableringsstatus

Det centrala måttet i redovisningen är ungdomarnas etableringsstatus.⁶ Etableringsstatus är ett grovt mått som används av flera andra aktörer som följer upp övergång från utbildning till arbetsliv. Informationen som ligger till grund finns i Statistiska centralbyråns (SCB) LISA-databas och hämtas från flera olika källor, t.ex. sysselsättningsregistret och registret över personer i utbildning på SCB samt Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens händelsedatabas.⁷ Indelningen i detta mått utgår huvudsakligen från individernas årsinkomst samt förekomst av studier och arbetslöshet.

Etableringsstatus visar om ungdomen har en:

1. etablerad ställning på arbetsmarknaden
2. osäker ställning på arbetsmarknaden
3. svag ställning på arbetsmarknaden
4. studerar på högskola eller universitet
5. bedriver övriga studier med CSN-stöd, t.ex. inom komvux, folkhögskola, yrkeshögskola och i utlandet
6. är utanför arbetsmarknaden. De ungdomar som varken förekommer med uppgift om arbetsinkomst eller är klassificerade som studerande hamnar här i kategori 6.⁸ I rapporten benämner vi denna kategori som ”ungdomar som varken arbetar eller studerar”.⁹

Vi använder begreppen etableringsstatus och ungdomars verksamhet synonymt i rapporten.

Programtyp

Begreppet programtyp används här för att beskriva kategoriseringen av program i yrkesförberedande, studieförberedande, specialutformade utan anknytning till nationellt program samt individuella program. Ungdomar som läst fristående

5 Ytterligare ett centralt begrepp i rapporten, kull, tillkommer i en beskrivning av populationen på sid. 22.

6 Detta mått har arbetats fram av Högskoleverket (nuvarande Universitetskanslersämbetet, UKÄ) i samarbete med SCB. Ytterligare detaljer om måttet etableringsstatus finns i bilaga 2.

7 LISA står för Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier. För en fullständig förteckning över vilka uppgifter som ligger till grund för måttet etableringsstatus, se bilaga 2.

8 Det förekommer individer i den äldre kullen och mellankullen som saknar uppgift om etableringsstatus för åren 2008–2011. Dessa individer har då fått värdet ”utanför arbetsmarknaden”. För 2012 har samtliga individer uppgift om etableringsstatus.

9 Unga som varken arbetar eller studerar, UVAS, är ett begrepp som bl.a. används av Tema-gruppen Unga i arbetslivet. Definitionen av UVAS är snarlik den vi tillämpar i denna rapport och utgår också från registerdata. Ett liknande begrepp är NEET (Not in Employment, Education or Training), som används i statistiska publikationer från EU och OECD och bygger på uppgifter från telefonintervjuer i SCB:s Arbetskraftsundersökning (AKU). För en jämförelse av hur UVAS och NEET avgränsas, se SOU 2013:74.

skolors utbildningar (exklusive individuella program) eller specialutformade program har så långt möjligt hänförs till närliggande nationellt program.

Till yrkesförberedande program räknas barn- och fritidsprogrammet, byggprogrammet, elprogrammet, energiprogrammet, fordonsprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och restaurangprogrammet, industriprogrammet, livsmedelsprogrammet, medieprogrammet,¹⁰ naturbruksprogrammet samt omvårdnadsprogrammet.

Till studieförberedande program räknas estetiska programmet, International Baccalaureate, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet, teknikprogrammet samt Waldorf.

Till individuella program räknas alla former, oavsett typ av huvudman och eventuell anknytning till nationellt program.

Samtliga uppgifter om ungdomars programtyp och program avser den utbildning som de fått slutbetyg från, alternativt sist varit registrerad vid.¹¹ Detta gäller oavsett vilket program man ursprungligen började sin gymnasieutbildning på. Detta innebär att ungdomar som påbörjat sin utbildning på individuella program men bytt till ett nationellt program kommer att redovisas på det nationella programmet. Likaså redovisas de ungdomar som bytt från ett nationellt program till ett annat på det senare.

Studieresultat

I rapporten används begreppet studieresultat i bemärkelsen om ungdomar fullföljt gymnasieskolan eller inte. Med studieresultat avser vi alltså inte vilka betygspoäng som uppnåtts i gymnasieskolan. Ingen hänsyn tas här till antal studieår som ungdomen varit studerande i gymnasieskolan. Detta innebär t.ex. att det bland ungdomar som fått slutbetyg även ingår de som tagit fyra eller fem studieår på sig att fullfölja sin gymnasieutbildning.

Rapporten kategoriserar ungdomarna i fem grupper utifrån deras studieresultat:

1. slutbetyg med grundläggande behörighet
2. slutbetyg utan grundläggande behörighet
3. gått i årskurs 3 utan slutbetyg
4. högst uppnått årskurs 2
5. högst uppnått årskurs 1.

Redovisningen utgår huvudsakligen från dessa fem grupper. I ett avsnitt i redovisningen sker en sammanslagning av dessa fem grupper till tre i syfte att förenkla redovisningen.

10 Utbildning inom media anordnas enligt Gy 2011 främst som inriktningar på högskoleförberedande program.

11 Uppgifter om de två grupperna som har fått slutbetyg kommer från Skolverkets register över avgångna från gymnasieskolan (som i sin tur huvudsakligen baseras på uppgifter som skolor rapporterat in till tidigare Verket för högskoleservice, VHS, nuvarande Universitets- och högskolerådet, UHR). De övriga tre grupperna består av elever som varit registrerade på respektive årskurs vid skolornas rapportering till Centrala studiestödsnämnen (CSN) för den 15 oktober men inte varit registrerade senare år och inte har fått slutbetyg.

De tre grupperna är:

1. slutbetyg med grundläggande behörighet
2. slutbetyg utan grundläggande behörighet eller årskurs 3 utan slutbetyg
3. högsta årskurs 2 eller högsta årskurs 1.

Sammanslagningen i tre grupper motiveras av att skillnaderna mellan de grupper som med tregruppsindelningen ingår i grupp 2 respektive 3 är förhållandevis små.

När uppgifter om programtyp och program redovisas utgår redovisningen endast från grupp 1, dvs. de elever som fått slutbetyg med grundläggande behörighet.

I rapporten används begreppet grupp för redovisningen av ungdomarnas studieresultat.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med den löpande uppföljningen är att genom årliga avrapporteringar ge en bild av vad ungdomar gör efter avslutad gymnasieutbildning. Syftet med årets redovisning är att utifrån registerdata översiktligt beskriva ungdomars verksamhet efter att de har slutat gymnasieskolan. Rapporten besvarar följande frågeställningar:

- Hur har ungdomars etableringsstatus förändrats över tid?
- Hur ser etableringsstatusen ut år 2012 för de ungdomar som avslutat gymnasieskolan ett, tre respektive fem år tillbaka i tiden?
- Vilka skillnader förekommer i ungdomars etableringsstatus beroende på studieresultat, programtyp/program, kön och svensk eller utländsk bakgrund?¹²

Årets uppföljning är tänkt att utgöra en bas för utveckling av framtida jämförelser och uppföljning av effekter av den reformerade gymnasieskolan.¹³

Den första kullen med elever som läst enligt den reformerade gymnasieskolan, Gy 2011, avslutar med förväntad genomströmning sin utbildning läsåret 2013/14. Därför handlar årets redovisning om verksamhet efter studier enligt det tidigare regelverket. Först 2017 kommer det vara möjligt att följa upp vad den första kullen som läst enligt Gy 2011 gör efter gymnasieskolan, och då endast ett år efter avslutad gymnasieutbildning. Denna första rapport omfattar inte någon problematisering av det redan befintliga måttet etableringsstatus, vilket kan bli aktuellt i kommande uppföljning.

Anledningen till att vi huvudsakligen fokuserar på uppgifter för år 2012 är att det är det senaste verksamhetsåret som det vid tiden för denna uppföljning finns registeruppgifter för.

12 I de tabeller som publiceras separat har vi förutom dessa variabler också uppgift om föräldrars högsta utbildningsnivå samt typ av huvudman.

13 Syftet med årets uppföljning, att ligga till grund för framtida jämförelser och uppföljning, innebär både att de uppgifter som redovisas ska kunna användas som referens men också att vi tillvaratar erfarenheter från årets studie för att förbättra innehållet i redovisningen framöver.

Skolverkets och SCB:s tidigare uppföljningar

Skolverkets och SCB:s tidigare uppföljningar

Det finns en del tidigare kunskap om vad ungdomar gör efter avslutad gymnasieskola, inte minst genom tidigare studier av Skolverket och genom SCB:s tidigare uppföljningar. Här redogör vi endast kortfattat för de studier av Skolverket och SCB som är mest närliggande detta uppdrag.

Tidigare uppföljning av Skolverket

Skolverket har tidigare följt upp vad ungdomar gör efter gymnasieskolan i vissa avseenden, både i den officiella statistiken och genom enskilda studier. I den officiella statistiken följer vi övergången till högskola och universitet respektive till kommunal vuxenutbildning (komvux) för de ungdomar som fått slutbetyg från gymnasieskolan.

Uppgifter om övergång bland de ungdomar som fick slutbetyg från gymnasieskolan 2006/07–2010/11 visar att under första läsåret efter avslutad gymnasieskola fortsatte omkring 19–25 procent till högskolan och 8–10 procent till komvux. Medan avgångskullen 2008/09 gick vidare direkt till högskolan i större utsträckning än tidigare kull, skedde inte någon motsvarande ökning i direktövergång till komvux. Kvinnorna gick i större utsträckning än män vidare till såväl högskolestudier som komvux.¹⁴

Rapporterna *Hur gick det sedan?* och *Väl förberedd?* fokuserar mottagandet av gymnasieutbildade på arbetsmarknaden och i högskolan.¹⁵ Rapporten *Efter skolan* följer via register och enkäter vart ungdomar tog vägen när de lämnade gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.¹⁶ Underlaget utgjordes av ungdomar som lämnade gymnasieskolan läsåren 1996/97, 1997/98 samt 1998/99. Ett huvudresultat från den studien är att ungdomar som läst yrkesförberedande program i högre grad än övriga arbetade tre år efter gymnasieskolan. Män arbetade också i högre utsträckning än kvinnor, vilket delvis hänger samman med val av gymnasieprogram då män i större utsträckning gick på yrkesförberedande program. Ytterligare resultat är att inom ett år efter avslutade gymnasiestudier hade 13 procent i någon omfattning studerat på komvux och inom fyra år var andelen 38 procent. I den gruppen var de som lämnat gymnasieskolan utan att ha uppnått slutbetyg överrepresenterade. Inom fyra år hade 63 procent av ungdomarna som läst studieförberedande program påbörjat en högskoleutbildning till skillnad från 11 procent bland dem som läst yrkesförberedande program. Kvinnor studerade vidare i högre utsträckning än män inom både komvux och högskola.

Tidigare uppföljning av SCB

SCB har sedan 1996 genomfört uppföljningar via enkäter och register av ungdomars etablering på arbetsmarknaden tre år efter avslutad gymnasieskola.¹⁷ Gruppen som dessa undersökningar följer upp är de ungdomar som avslutat

¹⁴ Skolverket, 2013.

¹⁵ Skolverket och Högskoleverket, 1999; Skolverket, 2005.

¹⁶ Skolverket, 2002.

¹⁷ SCB, 2012a; 2012b.

gymnasieskolan med slutbetyg, oavsett om slutbetyget omfattat grundläggande behörighet eller inte. Rapporten *Inträdet på arbetsmarknaden* redovisar resultaten från enkätuppföljningen av dem som gått ut gymnasiet läsåret 2008/09.¹⁸ Enkätuppföljningen genererar självrapporterade uppgifter kring huvudsaklig sysselsättning, eventuellt yrkesområde, yrkets krav på utbildningsnivå, fortsatta studier, arbete utomlands samt arbetslöshet. Jämförelser görs baserat på kön samt om födelselandet är Sverige eller annat land.

Rapporten *Etablering på arbetsmarknaden tre år efter gymnasieskolan* beskriver utifrån registerdata etablering på arbetsmarknaden och övergång till högskola tre år efter avslutad gymnasieskola.¹⁹ Vad gäller de ungdomar som har arbete beskrivs också de största yrkesområdena. All redovisning sker per program, men jämförelser mellan program och med tidigare år förekommer inte. Ungdomars övergång till arbetsmarknaden redovisas för respektive program med måtten etableringsstatus och etableringsgrad.²⁰ Överlag hade männen en större andel etablerade och en högre etableringsgrad. Det fanns även skillnader i etableringsstatus mellan programmen, där energiprogrammet hade störst andel. Tre år efter avslutad gymnasieskola var 55 procent av kvinnorna respektive 66 procent av männen från energiprogrammet etablerade på arbetsmarknaden.

Hur den här rapporten skiljer sig från tidigare studier

De tidigare studierna gör sällan skillnad på de gymnasieavgångna som har uppnått slutbetyg med grundläggande behörighet respektive utan. Detta kan vara en viktig faktor i hur etableringen på arbetsmarknaden kan se ut då gruppen som fått slutbetyg utan grundläggande behörighet inte har möjlighet att direkt gå vidare till högskolestudier.²¹ Tidigare uppföljning omfattar inte heller alltid jämförelsegrupper av ungdomar som inte uppnått slutbetyg från gymnasieskolan.

Den officiella statistiken från Skolverket har fokuserat på flödet av elever från gymnasieskolan till högskolan eller komvux, vilket utelämnar information om de övrigas situation, om de befinner sig i arbete eller utanför arbetsmarknaden. Användandet av etableringsstatus som utfallsmått i denna rapport gör det möjligt att åskådliggöra situationen för hela gruppen oavsett sysselsättning.

Till skillnad från Skolverkets och SCB:s ovan nämnda tvärsnittsstudier görs här också en longitudinell analys där ungdomarna följs upp till fem år efter avslutade gymnasiestudier. Detta åskådliggör flödet av en årskull från gymnasieskolan via eventuella studier ut i arbetslivet till skillnad från tvärsnittsstudierna som enbart belyser var en given kull befinner sig vid mätpunkten och inte belyser vägen dit.

18 SCB, 2012b.

19 SCB, 2012a.

20 Etableringsgrad är en kvot som beräknas med antalet med etablerad ställning i täljaren och summan av dem med etablerad, osäker, svag ställning samt utanför arbetsmarknaden i nämnaren. Kvoten redovisas i procent (multiplieras med 100).

21 Att ha uppnått slutbetyg med grundläggande behörighet kan till viss del också jämföras med att ha uppnått examen från högskoleförberedande program enligt Gy 2011, vilket också motiverar varför denna grupp bör kunna urskiljas redan i denna studie.

Resultat från registerstudie

Resultat från registerstudie

Med hjälp av registerdata ger vi i det här kapitlet en översiktlig beskrivning av ungdomars verksamhet efter avslutad gymnasieskola.²² Inledningsvis beskriver vi den population som studien utgår från och hur denna fördelar sig på grupper utifrån studieresultat. Därefter jämför vi etableringsstatus över tid ett till fem år efter gymnasieskolan och etableringsstatus verksamhetsåret 2012 för de ungdomar som avslutade gymnasieskolan ett, tre och fem år tidigare.

De uppgifter som beskrivs i detta kapitel finns publicerade separat på riksnivå i tabeller.²³ Dessutom tillgängliggörs vissa mått på skolnivå utifrån respektive program i Skolverkets databas SIRIS.²⁴

Beskrivning av populationen

Registerstudien omfattar ungdomar som fullföljt sina gymnasiestudier med slutbetyg fem, tre och ett år bakåt i tiden från verksamhetsåret 2012, dvs. läsåren 2006/07, 2008/09 och 2010/11.²⁵ Som jämförelsegrupper ingår också ungdomar som gått i årskurs 3 men inte fullföljt med slutbetyg och ungdomar som högst gått i årskurs 1 eller 2 och är jämnåriga med de ungdomar som fått slutbetyg.

I rapporten benämns de som gick ut 2006/07 med tillhörande jämförelsegrupper för *äldsta kullen*, de som gick ut 2008/09 med tillhörande jämförelsegrupper för *mellankullen* och de som gick ut 2010/11 med tillhörande jämförelsegrupper för *ungsta kullen*. Ungdomar som har gått högst i årskurs 1 eller årskurs 2 räknas till den avgångskull de är jämnåriga med enligt gängse startår och förväntad genomströmning.²⁶ När endast resultat för de ungdomar som fått slutbetyg redovisas benämns dessa med aktuellt avgångsläsår.

Tabell 1 visar antal och andel elever som ingår i de olika grupperna för undersökningsåren.

22 Förutom den information som hämtas från SCB:s databas LISA samt utbildningsregister för måttet etableringsstatus ingår även uppgifter om ungdomars studier i gymnasieskolan samt bakgrundsinformation från registret över totalbefolkningen (RTB) om ungdomarna och deras föräldrar.

23 Tabellerna publiceras separat på Skolverkets webbplats under: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/gymnasieskola/efter-gymnasieskolan>.

24 I SIRIS sker redovisning av andel ungdomar med etablerad ställning respektive i studier (högskola och övriga studier) år 2012 per program och skola. Endast ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet ingår i redovisningen och uppgifterna kan även hämtas på kommun-, läns- och riksnivå. I SIRIS går också att hämta kartor som visualiserar uppgifterna per program på kommun- och länsnivå.

25 För mer information om registerdata och om hur de olika uppföljningsgrupperna avgränsats se bilaga 3.

26 Dvs. 19 + x år

Tabell 1. Population och indelning i uppföljningsgrupper.

Uppföljningsgrupp	2006/07 Äldsta kullen		2008/09 Mellankullen		2010/11 Yngsta kullen	
	Antal	Andel %	Antal	Andel %	Antal	Andel %
Alla	114 600	100	123 869	100	122 194	100
Slutbetyg med grundläggande behörighet	78 196	68,2	86 988	70,2	85 929	70,3
Slutbetyg utan grundläggande behörighet	9 665	8,4	9 288	7,5	12 699	10,4
Årskurs 3 utan slutbetyg	16 169	14,1	16 379	13,2	16 037	13,1
Högsta årskurs 2	4 300	3,8	4 742	3,8	3 500	2,9
Högsta årskurs 1	6 270	5,5	6 472	5,2	4 029	3,3

Kommentar: Fr.o.m. år 2010 gäller nya behörighetskriterier vilket innebär att den yngsta kullen i uppföljningen har haft andra förutsättningar att få slutbetyg med grundläggande behörighet till högskola och universitet. Förändringen innebar att slutbetygen måste omfatta 2 500 kurspoäng för att ge behörighet.

Som tabellen visar har omkring 70 procent i respektive kull uppnått slutbetyg med grundläggande behörighet till högskolestudier. De övriga grupperna är betydligt mindre vilket är viktigt att tänka på när vi redovisar resultat i andelar per grupp.

Det finns genomgående skillnader i andel kvinnor och män i respektive uppföljningsgrupp som är gemensamma för alla tre kullarna. Medan kvinnor utgör 49 procent av den totala populationen, är motsvarande andel i gruppen ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet 52 procent. Denna uppföljningsgrupp har alltså en överrepresentation av kvinnor. I övriga uppföljningsgrupper är männen överrepresenterade.

På samma sätt skiljer sig sammansättningen av programtyper åt mellan de fem uppföljningsgrupperna, vilket framgår av tabell 2. Ungdomar som avslutat sin gymnasieutbildning från individuella program ingår i samtliga uppföljningsgrupper förutom gruppen som har slutbetyg med grundläggande behörighet.²⁷

²⁷ Studier som avslutas på individuella program kan inte leda till ett slutbetyg med grundläggande behörighet.

Tabell 2. Fördelning på uppföljningsgrupper och programtyp per kull.

Programtyp/uppföljningsgrupp	2006/07 Äldsta kullen		2008/09 Mellankullen		2010/11 Yngsta kullen	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Alla	114 600	100	123 869	100	122 194	100
Yrkesförberedande program	48 543	42,4	54 554	44,0	55 255	45,2
Slutbetyg med grundläggande behörighet	31 715	40,6	37 378	43,0	35 883	41,8
Slutbetyg utan grundläggande behörighet	5 005	51,8	5 491	59,1	8 383	66,0
Årskurs 3 utan slutbetyg	8 218	50,8	7 987	48,8	8 088	50,4
Högsta årskurs 2	1 930	44,9	1 981	41,8	1 554	44,4
Högsta årskurs 1	1 675	26,7	1 717	26,5	1 347	33,4
Studieförberedande program	56 338	49,2	58 428	47,2	58 411	47,8
Slutbetyg med grundläggande behörighet	44 864	57,4	47 632	54,8	48 277	56,2
Slutbetyg utan grundläggande behörighet	3 932	40,7	3 505	37,7	3 573	28,1
Årskurs 3 utan slutbetyg	5 948	36,8	5 646	34,5	5 368	33,5
Högsta årskurs 2	962	22,4	997	21,0	694	19,8
Högsta årskurs 1	632	10,1	648	10,0	499	12,4
Specialutformade program utan anknytning	2 090	1,8	2 483	2,0	2 361	1,9
Slutbetyg med grundläggande behörighet	1 617	2,1	1 978	2,3	1 769	2,1
Slutbetyg utan grundläggande behörighet	140	1,4	132	1,4	257	2,0
Årskurs 3 utan slutbetyg	231	1,4	245	1,5	244	1,5
Högsta årskurs 2	65	1,5	73	1,5	45	1,3
Högsta årskurs 1	37	0,6	55	0,8	46	1,1
Individuella program	7 629	6,7	8 404	6,8	6 167	5,0
Slutbetyg utan grundläggande behörighet	588	6,1	160	1,7	486	3,8
Årskurs 3 utan slutbetyg	1 772	11,0	2 501	15,3	2 337	14,6
Högsta årskurs 2	1 343	31,2	1 691	35,7	1 207	34,5
Högsta årskurs 1	3 926	62,6	4 052	62,6	2 137	53,0

Sett till samtliga ungdomar i uppföljningen är fördelningen mellan de olika programtyperna som följer: 42–45 procent avslutade sin gymnasieutbildning från yrkesförberedande program, 47–49 procent från studieförberedande program, 2 procent från specialutformade program utan anknytning till nationellt program och 5–7 procent från individuella program.

Bland ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet var motsvarande fördelning 41–43 procent från yrkesförberedande program, 55–57 procent från studieförberedande program och 2 procent från specialutformade program utan anknytning.

Bland de ungdomar som högst gått i årskurs 1 är sammansättningen av programtyper helt annorlunda. I denna grupp avslutade 27–33 procent gymnasieskolan på ett yrkesförberedande program, 10–12 procent på ett studieförberedande program, 1 procent på ett specialutformat program utan anknytning samt 53–63 procent på individuella program.

Populationens sammansättning avseende t.ex. kön och programtyper får betydelse när vi beskriver resultat i registerstudien. I de fall vi t.ex. endast beskriver vad ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet gör efter gymnasieskolan måste vi ha i åtanke att denna grupp domineras av dem som gått studieförberedande program och i viss utsträckning av kvinnor. På samma sätt domineras de grupper som inte gått i årskurs 3 av ungdomar som avslutat sin utbildning från individuella program. I rapporten redovisas uppgifter per programtyp och program bara för gruppen ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet och då endast för dem som läst yrkes- eller studieförberedande program.

En första sammantagen bild av de tre kullarnas etableringsstatus

Som en första utgångspunkt redovisar vi i detta avsnitt uppgifter om ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan utan att ta hänsyn till studieresultat, kön, program och svensk/utländsk bakgrund. Det innebär att alla uppföljningsgrupper redovisas tillsammans i en kort inledande beskrivning av etableringsstatus i respektive kull. Tabell 3 visar en sammantagen bild av etableringsstatus för de tre kullarna. För den äldsta kullen, de som gick ut läsåret 2006/07 och tillhörande jämförelsegrupper, redovisas uppgifter om verksamhet ett, tre år och fem år efter gymnasieskolan. Mellankullen, som gick ut 2008/09 och tillhörande jämförelsegrupper, redovisas med uppgifter om verksamhet ett och tre år efter gymnasieskolan och den yngsta kullen, som gick ut 2010/11 och tillhörande jämförelsegrupper, med uppgift ett år efter gymnasieskolan.

Tabell 3. Etableringsstatus 2008, 2010 och 2012 per kull, samtliga grupper inkluderade.

	Etableringsstatus 2008		Etableringsstatus 2010		Etableringsstatus 2012	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Äldsta kullen						
Samtliga	114 600	100	114 600	100	114 600	100
Etablerad ställning	27 795	24,3	31 571	27,5	46 625	40,7
Osäker ställning	11 188	9,8	10 194	8,9	9 672	8,4
Svag ställning	32 192	28,1	18 003	15,7	13 832	12,1
Högskolestudier	20 847	18,2	32 498	28,4	27 668	24,1
Övriga studier	14 620	12,8	13 205	11,5	8 838	7,7
Varken arbete el. studier	7 958	6,9	9 129	8,0	7 965	7,0
Mellankullen						
Samtliga			123 869	100	123 869	100
Etablerad ställning			18 483	14,9	37 746	30,5
Osäker ställning			11 434	9,2	11 239	9,1
Svag ställning			37 128	30,0	19 433	15,7
Högskolestudier			28 487	23,0	34 009	27,5
Övriga studier			18 317	14,8	12 826	10,4
Varken arbete el. studier			10 020	8,1	8 616	7,0
Yngsta kullen						
Samtliga					122 194	100
Etablerad ställning					24 752	20,3
Osäker ställning					12 331	10,1
Svag ställning					34 095	27,9
Högskolestudier					27 302	22,3
Övriga studier					14 965	12,2
Varken arbete el. studier					8 749	7,2

Kommentar: Ljusgrönmarkerat fält visar att information i dessa celler inte är aktuell. Ljusblåmarkerat fält visar information om verksamhet ett år efter gymnasieskolan, mörkgrönmarkerat fält tre år efter och mörkblåmarkerat fält fem år efter.

Av de 115 000 ungdomarna i den *äldsta kullen* hade 24 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden år 2008, när det för merparten av ungdomarna gått ett år efter att de avslutat gymnasieskolan. Knappt 10 procent hade då en osäker ställning på arbetsmarknaden, medan det var betydligt mer vanligt att ha en svag ställning på arbetsmarknaden; den gruppen omfattade 28 procent. Omkring 18 procent studerade på högskolan och 13 procent ägnade sig åt övriga studier. Det var 7 procent, motsvarande 8 000 ungdomar, som varken arbetade eller studerade.

Följer vi den äldsta kullen ytterligare fyra år framåt ökar andelen etablerade till 41 procent, parallellt med att andelen med svag ställning minskar till 12 procent. Det blir också mindre vanligt att ha en osäker ställning på arbetsmarknaden, men förändringen mellan åren är här väsentligt mindre. År 2012

är också andelen ungdomar i övriga studier mindre, 8 procent, medan andelen högskolestuderande ökat till 24 procent. Antalet ungdomar som varken arbetar eller studerar är i princip detsamma som ett år efter gymnasieskolan, 8 000 eller 7 procent av kullen.

För de 124 000 ungdomarna i *mellankullen* såg utgångsläget ett år efter gymnasieskolan annorlunda ut. Endast 15 procent hade år 2010 en etablerad ställning, 9 procent en osäker ställning och 30 procent en svag ställning på arbetsmarknaden. Mellankullen studerade i högre grad än den äldsta kullen ett år efter gymnasieskolan: 23 procent på högskolan och 15 procent, dvs. lika många som hade en etablerad ställning, ägnade sig åt övriga studier. Ett år efter gymnasieskolan var det 10 000 ungdomar i mellankullen, motsvarande 8 procent, som varken arbetade eller studerade. Även mellankullen visar en utveckling där det över tid blir vanligare att ha en etablerad ställning.

Den *yngsta kullen* omfattar 122 000 ungdomar, varav 20 procent hade en etablerad ställning på arbetsmarknaden år 2012, när det för de flesta gått ett år sedan de avslutade gymnasieskolan. I den yngsta kullen studerade 22 procent på högskola ett år efter gymnasieskolan.

Efter denna inledande överblick övergår vi nu till att beskriva de tre kullarnas verksamhet efter gymnasieskolan med mer detaljerad information och med resonemang kring möjliga förklaringar till de resultat som presenteras.

Efter fem år är fler etablerade i alla grupperna

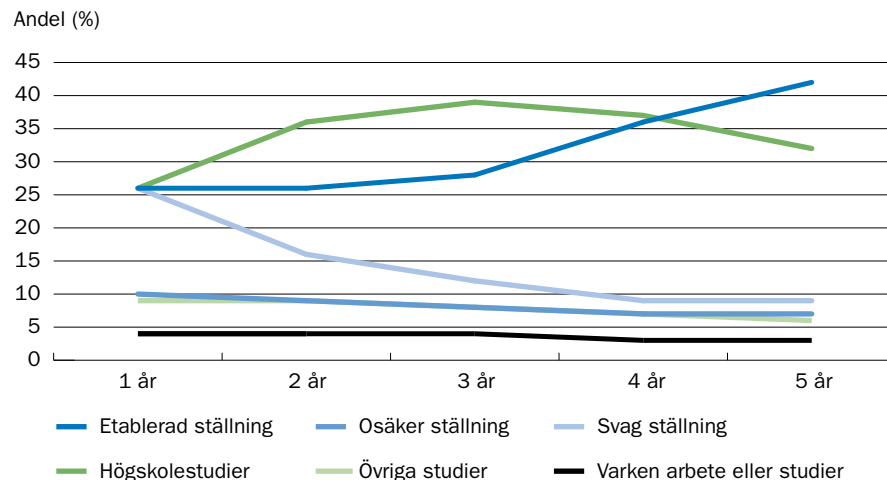
I detta avsnitt gör vi en jämförelse över tid av ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan utifrån utvecklingen för den äldsta kullen, dvs. de som gick ut läsåret 2006/07 och tillhörande jämförelsegrupper.

Verksamhetsåret 2012 hade ungdomarna i den äldsta kullen som regel haft fem år på sig att etablera sig på arbetsmarknaden eller studera vidare. I diagram 1 a–c visar vi denna kulls verksamhet ett till fem år efter gymnasieskolan, utifrån indelningen i tre grupper.²⁸ Redovisningen omfattar här uppgifter om varje verksamhetsår, dvs. inte bara ett, tre och fem år efter gymnasieskolan utan också två och fyra år efter.

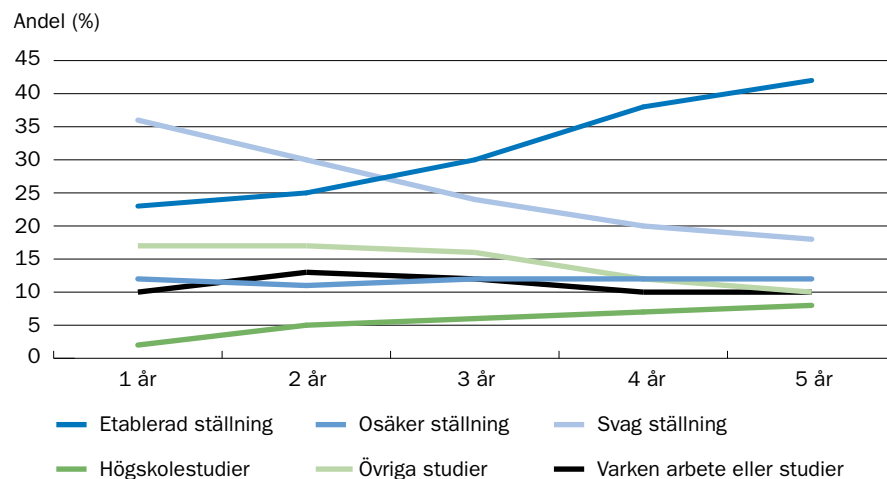
28 Dvs. 1) ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet, 2) ungdomar som fått slutbetyg utan grundläggande behörighet eller som gått i årskurs 3 utan att få slutbetyg, samt 3) ungdomar som högst gått i årskurs 1 eller 2.

Diagram 1. Etableringsstatus ett till fem år efter gymnasieskolan, äldsta kullen.

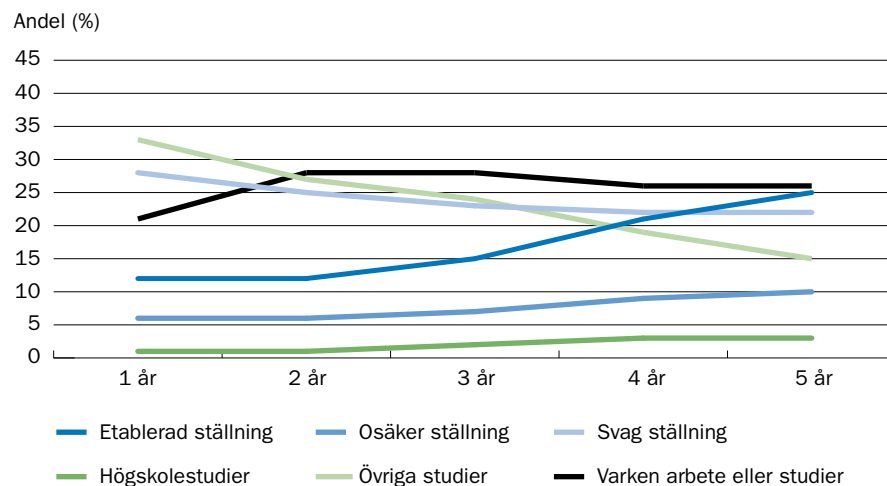
a) Ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet. N=78 196.

b) Ungdomar som fått slutbetyg utan grundläggande behörighet eller som gått i årskurs 3 utan att få slutbetyg. N=25 834.

c) Ungdomar med högsta årskurs 1 eller högsta årskurs 2. N=10 570.

Sammanfattningsvis visar diagram 1 a–c att en avgörande faktor för ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden de fem närmaste åren efter gymnasieskolan är om de gått i årskurs 3 eller inte. För att studera vidare inom högskola och universitet inom fem år efter gymnasieskolan är det dessutom av stor betydelse att man uppnått slutbetyg med grundläggande behörighet. Risken ökar att hamna utanför arbete och studier ju kortare tid man befunnit sig i gymnasieskolan.

Fyra av tio som gått i årskurs 3 är etablerade efter fem år

Som diagram 1a visar är det lika vanligt att ungdomar som har fått slutbetyg med grundläggande behörighet ett år efter gymnasieskolan är etablerade, har en svag ställning på arbetsmarknaden eller studerar på högskolan. Därefter skiljer sig utvecklingen av olika verksamheter åt markant.

Bland ungdomar i den äldsta kullen som gått i årskurs 3 (diagram 1a och b) ökar andelen med etablerad ställning till omkring 42 procent fem år efter gymnasieskolan, oavsett om de har fått slutbetyg eller inte. Utvecklingen är snarlik för de båda grupperna när det gäller anknytning till arbetsmarknaden. Parallellt med att andelen etablerade ökar, minskar också andelen med svag ställning på arbetsmarknaden. I diagram 1a och b kan vi också se att båda grupperna av ungdomar som gått i årskurs 3 får ett uppsving i andelen med etablerad ställning omkring tre år efter gymnasieskolan.

Bland ungdomar som har årskurs 1 eller 2 som högsta årskurs (diagram 1c) är andelen etablerade hälften så stor jämfört med övriga grupper ett år efter att deras jämnåriga avslutat gymnasieskolan: 12 procent jämfört med 23 respektive 26 procent. Skillnaderna består också över tid. Efter fem år har andelen etablerade i denna grupp ökat till omkring en fjärdedel, dvs. till den nivå som deras jämnåriga hade fyra år tidigare. Men även i denna grupp ser vi en ökning i andelen etablerade från tre år efter att de skulle ha avslutat gymnasieskolan med förväntad studietakt.

Andelen på högskola är störst efter tre år bland dem med grundläggande behörighet

I gruppen ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet är andelen högskolestuderande avsevärt större än i andra grupper. Denna andel kulminerar tre år efter gymnasieskolan med 39 procent, för att därefter minska något igen. Av dem som har gått i årskurs tre men inte fått grundläggande behörighet eller slutbetyg är andelen som studerar på högskola under 10 procent under de år som den äldsta kullen följs upp.

Bland de ungdomar som har gått i högst årskurs 1 eller 2 bedriver var tredje andra studier än högskolestudier ett år efter att deras jämnåriga har gått ut gymnasieskolan. Därefter minskar denna andel. I vilken utsträckning den här gruppen bedrev andra studier medan deras jämnåriga avslutade sina gymnasie-studier framgår inte av de data som Skolverket har att tillgå.

Den sammanlagda andelen ungdomar som antingen har en etablerad ställning på arbetsmarknaden eller studerar på högskolan fem år efter gymnasieskolan är störst bland dem som fått slutbetyg med grundläggande behörighet. Av dessa ungdomar är 75 procent antingen etablerade eller högskolestuderande efter fem år, att jämföra med 50 procent bland dem som gått i årskurs 3 men inte fått grundläggande behörighet och 28 procent av dem som högst gått i årskurs 1 eller 2.

Vanligast att varken arbeta eller studera bland dem som inte gått i årskurs 3

Andelen ungdomar som befinner sig utanför både arbete och studier varierar mellan grupperna och är större ju kortare tid de har gått i gymnasieskolan. Men andelen är relativt konstant över tid för samtliga grupper, även om det sker en ökning bland dem som inte gått i årskurs 3 ett till två år efter att deras jämnåriga avslutade gymnasieskolan.²⁹ I denna grupp befinner sig 21–28 procent utanför såväl arbetsmarknad som studier (diagram 1c), att jämföra med 10–13 procent bland dem som gått i årskurs 3 men inte fått slutbetyg med grundläggande behörighet (diagram 1b) och 3–4 procent bland dem som fått slutbetyg med grundläggande behörighet (diagram 1a). Sett till antal individer handlar det om mellan 2 200 och 3 300 ungdomar i varje uppföljningsgrupp (med indelningen i tre grupper) och verksamhetsår som varken arbetar eller studerar.

För den äldsta kullen gäller följande:

- Andelen etablerade på arbetsmarknaden ökar från och med tredje året efter gymnasieskolan, med förväntad studietakt. Det gäller alla de redovisade grupperna.
- Fyra av tio av dem som har gått i årskurs 3 är etablerade på arbetsmarknaden efter fem år. Det gäller oavsett om de fått slutbetyg och grundläggande behörighet eller inte.
- Andelen som studerar på högskola av dem som har fått grundläggande behörighet är störst tre år efter avslutade gymnasiestudier, närmare fyra av tio.
- Andelen som står utanför både arbetsmarknad och studier är störst bland dem som har gått i högst årskurs 1 eller 2. Inom varje grupp är andelen som står utanför arbetsmarknad och studier relativt jämn över tid.

Skillnader i verksamhet efter ett år mellan kullar och programtyper

Även mellankullens etableringsstatus kan följas över tid, ett till tre år efter gymnasieskolan. I detta avsnitt ska vi beskriva skillnader i verksamhet ett år efter gymnasieskolan mellan kullar och programtyper. Först kan vi inledningsvis konstatera att de mönster som vi beskrivit vad gäller utvecklingen över tid för den äldsta kullen i relativt stor utsträckning även stämmer in på mellankullen. Den stora skillnaden rör vad ungdomarna gör ett år efter gymnasieskolan. Hos mellankullen är andelen med etablerad ställning väsentligt lägre än för den äldsta kullen. Skillnaden uppgår till tio procentenheter för de ungdomar som gått i årskurs 3 oavsett studieresultat och fem procentenheter för de som högst gick i årskurs 1 eller 2. I mellankullen var det istället vanligare att studera på högskolan, eller att varken befinna sig i arbete eller i studier, ett år efter gymnasieskolan. Troligtvis beror dessa skillnader i hög grad på den då rådande lågkonjunkturen, som inföll i tid ungefär när det gått ett respektive tre år sedan mellankullen och den äldsta kullen avslutat gymnasieskolan. Vi kan också se att mellankullen har en högre andel etablerade efter tre år, vilket styrker slutsatsen att den ekonomiska lågkonjunkturen försvårade arbetsmarknadssituationen för den äldsta kullen tre

²⁹ Här har vi kontrollerat att metoden att hänföra individer som saknar uppgift om etablering inte nämnvärt bidrar till ökning i andelen som varken arbetar eller studerar.

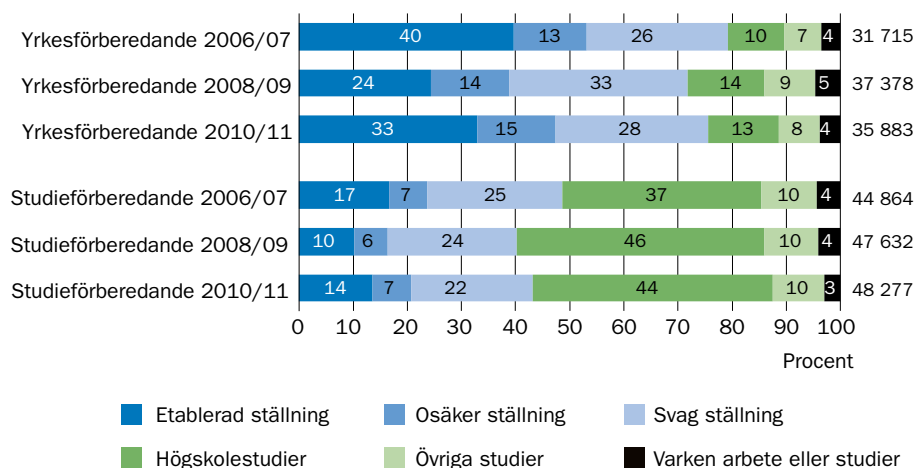
år efter gymnasieskolan och för mellankullen ett år efter. Därefter förbättrades konjunkturläget och därmed ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden.

Att lågkonjunkturen förmodligen påverkade andelen etablerade i den äldre kullen tre år efter gymnasieskolan är inget vi kan se när vi endast studerar denna kull för sig. Detta resultat framkommer istället i jämförelsen med de ungdomar som avslutade gymnasieskolan två år senare.

Största variationen över tid gäller etablering efter yrkesförberedande program

Variationen över tid skiljer sig åt mellan programtyperna. Diagram 2 redovisar för varje avgångskull ungdomars etableringsstatus ett år efter gymnasieskolan uppdelat på programtyp. I det här diagrammet, som illustrerar ungdomars verksamhet per avgångsår, ingår endast de som fått slutbetyg med grundläggande behörighet från yrkesförberedande respektive studieförberedande program. Viktigt att komma ihåg är att de som har fått slutbetyg med grundläggande behörighet efter att ha gått studieförberedande program är betydligt fler än de som fått denna behörighet efter att ha gått på yrkesförberedande program.

Diagram 2. Etableringsstatus ett år efter gymnasieskolan, endast ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet. Per programtyp och avgångsår. Andelar (%).

Kommentar: Antal elever som ingår i redovisningen framgår till höger om respektive stapel.

Som framgår av diagram 2 har utbildningarnas innehåll betydelse för vad ungdomar gör efter gymnasieskolan, vilket kan tyckas vara ett förväntat resultat. Bland de ungdomar som läst yrkesförberedande program är arbetsmarknadsanknytningen betydligt starkare, i linje med utbildningens innehåll och syfte. Istället är det betydligt vanligare att man studerar på högskola efter att ha läst studieförberedande program, även det i enlighet med utbildningens syfte. Exempelvis är 40 procent av de som läst yrkesförberedande program i den äldsta kullen etablerade på arbetsmarknaden efter ett år, jämfört med 17 procent av de som läst studieförberedande. I mellankullen är skillnaderna inte lika stora, utan 24 procent av de som läst yrkesförberedande program och 10 procent av de som läst studieförberedande är etablerade efter ett år. Den lägre andelen med etablerad ställning ett år efter gymnasieskolan för ungdomar med detta avgångsår, som vi tidigare kommenterat, märks i den aktuella gruppen för båda programtyper.

För dem som läst yrkesförberedande program i mellankullen är det också vanligare att efter ett år ha en svag ställning på arbetsmarknaden, och något vanligare att studera, än de två andra avgångskullarna. De ungdomar som läst studieförberedande program och avslutat gymnasieskolan 2008/09 studerade i högre grad på högskola ett år efter än övriga avgångskullar (46 procent, respektive 37 procent av äldsta kullen och 44 procent av yngsta kullen).

I den yngsta kullen, som avslutade gymnasieskolan 2010/11, är andelen med etablerad ställning ett år efter gymnasieskolan för båda programtyperna återigen något högre, dock inte i nivå med den äldsta avgångskullen.

Efter ett år gäller följande för de olika kullarna:

- Det är betydligt vanligare att elever från yrkesförberedande program är etablerade på arbetsmarknaden ett år efter gymnasiestudierna, än elever från studieförberedande program.
- Det är betydligt vanligare att elever från studieförberedande program läser på högskola ett år efter gymnasiestudierna, än elever från yrkesförberedande program.
- En väsentligt mindre andel i mellankullen är etablerade efter ett år, jämfört med den äldsta kullen. En trolig orsak är den då pågående lågkonjunkturen. Skillnaderna vad gäller etablering är allra störst bland dem som har gått yrkesförberedande program.
- I mellankullen är det istället vanligare att studera på högskola eller varken arbeta eller studera efter ett år.

Äldsta kullen mest etablerad i alla grupperna 2012

Som vi tidigare har nämnt är 2012 det senaste verksamhetsåret som det vid tiden för denna uppföljning finns registeruppgifter för. År 2012 hade det alltså gått fem, tre respektive ett år sedan de tre avgångskullarna avslutade och deras jämnåriga skulle ha avslutat gymnasieskolan.

Diagram 3 visar de tre kullarnas verksamhet 2012, dvs. fem, tre respektive ett år efter förväntad avslutad gymnasieutbildning. Redovisningen utgår här utifrån fem grupper.

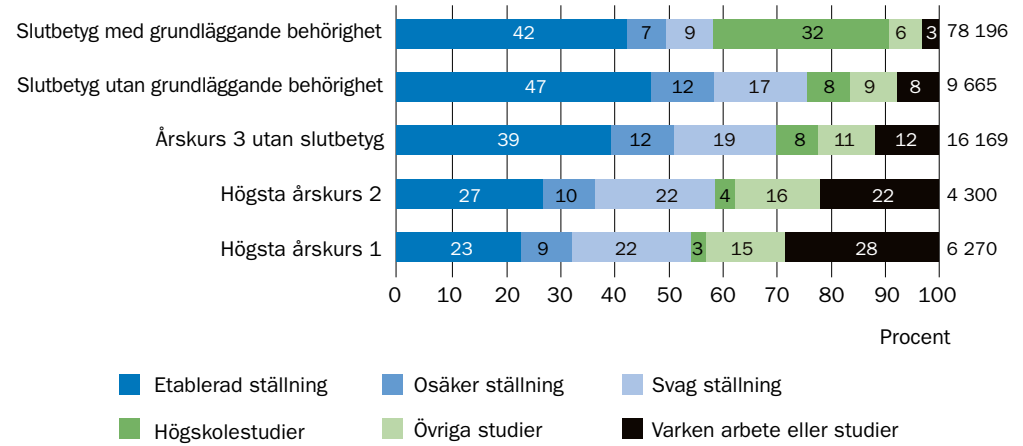
Sammanfattningsvis kan vi i diagram 3 a–c konstatera att det blir allt vanligare att ungdomar har en etablerad ställning på arbetsmarknaden ju mer tid som förflutit efter gymnasieskolan, medan andelen med svag ställning minskar. Detta ligger i linje med vad vi i diagram 1 visat för den äldsta kullen över tid. Bland de ungdomar som högst gått i årskurs 1 eller 2 är andelen som har svag ställning på arbetsmarknaden mer konstant. Det är också dessa ungdomar som i störst utsträckning befinner sig utanför såväl arbetsmarknad som studier. Det är enbart ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet som i någon större utsträckning studerar vidare på högskola och universitet. I övriga grupper är det vanligare med andra typer av studier.

Andelen etablerade ökar med tiden i samtliga grupper

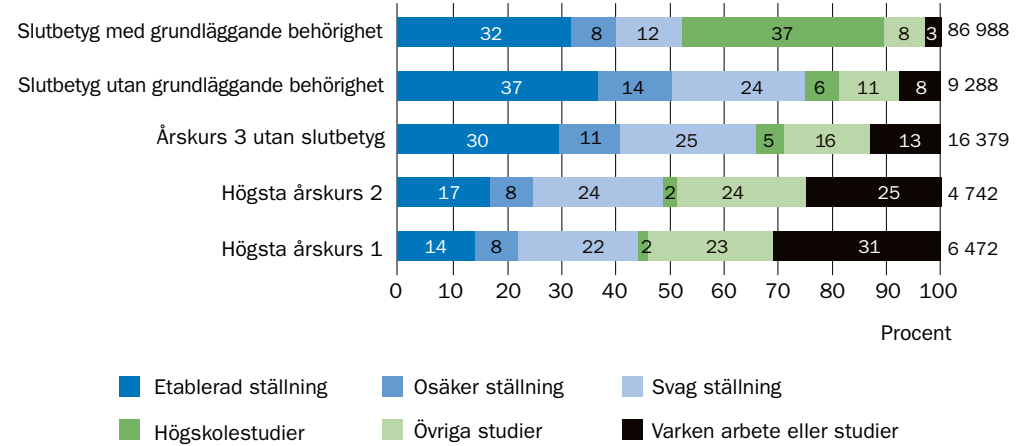
Diagrammen visar att andelen ungdomar med etablerad ställning på arbetsmarknaden ökar i samtliga grupper med antal år som förflutit sedan gymnasieskolan, dvs. den är större i diagram 3a än i 3b, och större i 3b än i 3c. Bland de ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet ökar till exempel andelen med etablerad ställning med tio procentenheter när vi jämför ett och

Diagram 3. Etableringsstatus 2012. Per grupp. Andelar (%).

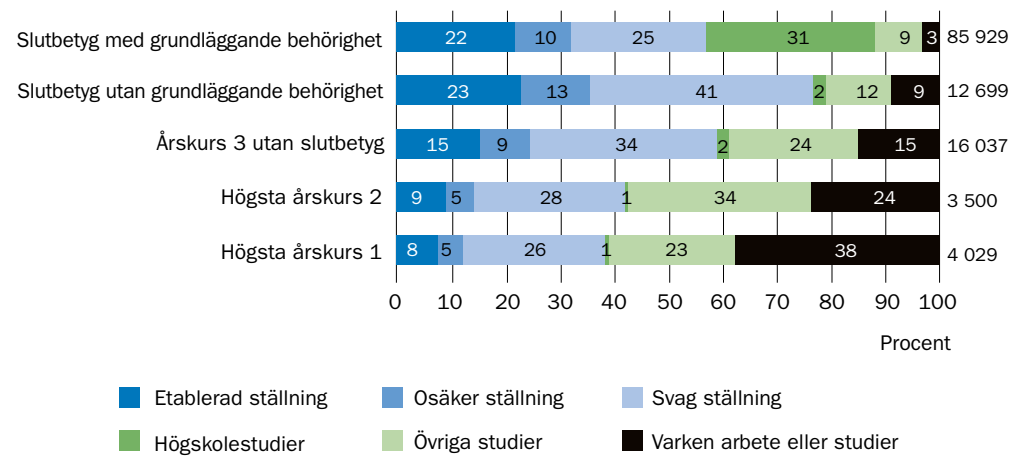
a) Efter fem år, äldsta kullen.

b) Efter tre år, mellankullen.

c) Efter ett år, yngsta kullen.

Kommentar: Antal elever som ingår i redovisningen framgår till höger om respektive stapel.

tre år efter gymnasieskolan (22 procent i diagram 3c och 32 procent i diagram 3b), och med ytterligare tio procentenheter mellan tre och fem år efter gymnasieskolan (42 procent i diagram 3a).

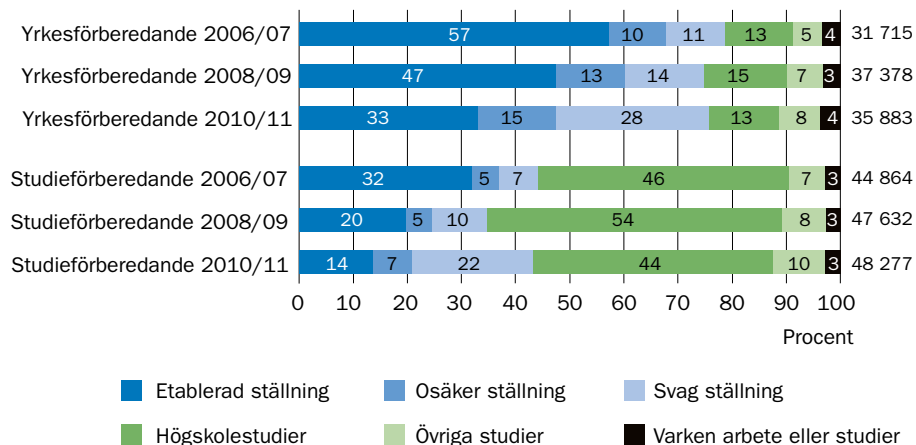
Störst andel med etablerad ställning återfinns bland dem som fått slutbetyg utan grundläggande behörighet: 23 procent för yngsta kullen (diagram 3c) och 47 procent för äldsta kullen (diagram 3a). Bland dem som uppnått behörighet är det istället vanligare att gå vidare till högskolestudier än i andra grupper, vilket är ett resultat som knappast förvånar. Såväl ett, tre som fem år efter gymnasieskolan är det endast denna grupp som i någon större omfattning studerar på högskola och universitet. Vi kan i likhet med diagram 1a även här se att andelen högskolestuderande är som störst tre år efter gymnasieskolan (diagram 3b): 37 procent i mellankullen bland de ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet. Bland dem som gått i årskurs 3 men inte fått grundläggande behörighet är andelen högskolestuderande störst efter fem år, knappt 10 procent, vilket vi tidigare konstaterat för den äldsta kullen i diagram 1b. En rimlig orsak till att det dröjer längre tid innan andelen av dessa ungdomar som studerar på högskola är som störst är att de måste läsa in den grundläggande behörigheten efter att ha slutat i gymnasieskolan.

Det är ungefär lika vanligt att befinna sig i en osäker ställning på arbetsmarknaden i de tre kullarna. Det förekommer inte heller några särskilt stora skillnader mellan grupperna vad gäller andelen som har osäker ställning. Däremot blir det mindre vanligt att ha en svag ställning på arbetsmarknaden ju fler år som förflutit sedan gymnasieskolan. Detta gäller i mindre utsträckning för de grupper som högst gått i årskurs 1 eller 2, där andelen som befinner sig i svag ställning på arbetsmarknaden är mer konstant, 22–28 procent. Det är också vanligast att vara utanför såväl arbetsmarknad som studier om man högst gått i årskurs 1. I den yngsta kullen (diagram 3c) är närmare fyra av tio i denna grupp utanför såväl arbete som studier, medan motsvarande andel i den äldsta kullen (diagram 3a) är närmare tre av tio. Ytterligare 23 respektive 15 procent av dem som gått högst i årskurs 1 befinner sig i övriga studier ett och tre respektive fem år efter att deras jämnåriga avslutade gymnasieskolan (diagram 3c och 3b, respektive 3a). Majoriteten av dessa studerar i komvux eller folkhögskola.

Högst 15 procent på högskola från yrkesprogram i alla kullarna

Som vi visat i diagram 2 har innehållet i gymnasieutbildningen betydelse för vad ungdomar gör efter gymnasieskolan. Följande diagram visar etableringsstatus för de olika kullarna 2012, dvs. efter fem, tre respektive ett år, för ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet, uppdelat på vilken programtyp de gått på i gymnasieskolan. Vi återgår alltså här till att endast redovisa en av de fem grupperna.

Diagram 4. Etableringsstatus 2012 per programtyp bland ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet 2006/07, 2008/09 och 2010/11. Andelar (%).

Kommentar: I figuren ingår inte de ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet från specialutformade program utan anknytning till nationellt program. Antal elever som ingår i redovisningen framgår till höger om respektive stapel.

Som framgår av diagram 4 är andelen etablerade på arbetsmarknaden 2012 i alla tre kullarna väsentligt större för dem som hade gått yrkesförberedande program jämfört med dem som hade gått studieförberedande. Allra störst är skillnaden för mellankullen, med 47 procent för dem som gått yrkesprogram och 20 procent för dem som gått studieförberedande program.

Skillnaderna är ännu större mellan programtyperna när det gäller andelarna av de olika kullarna som studerade på högskola eller universitet 2012, med mellan 31 och 39 procentenheter. Inte i någon av kullarna bedriver mer än 15 procent av dem som har gått yrkesförberedande program högskolestudier. Det gäller yrkesprogrammen i genomsnitt, medan andelen är större på vissa program.³⁰

När det gäller andelarna som studerar på annat än högskola eller universitet respektive varken arbetar eller studerar är skillnaderna mellan programtyperna marginella.

För de olika kullarna gäller följande för år 2012:

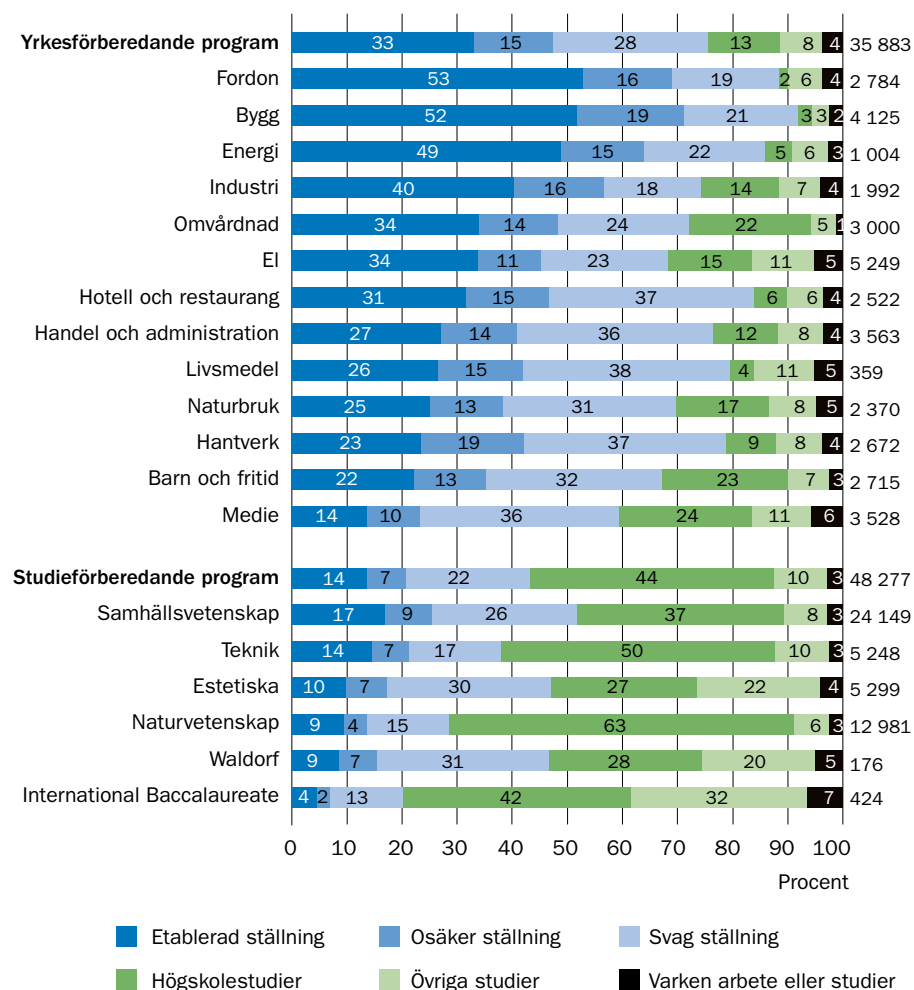
- Ju längre tid efter gymnasieskolan, desto större andel är etablerade inom alla grupperna.
- Andelen etablerade är i alla kullarna något större bland ungdomar som har fått slutbetyg utan grundläggande behörighet än bland dem med sådan behörighet. I den yngsta gruppen är skillnaderna marginella.
- I alla kullarna är det betydligt vanligare att de som har gått yrkesförberedande program är etablerade, än de som har gått studieförberedande.
- I alla kullarna är det också betydligt vanligare att ungdomar från studieförberedande program studerar på högskola, än ungdomar från yrkesförberedande program.
- Av dem som har gått yrkesförberedande program är det sammantaget högst 15 procent som studerar på högskola.

³⁰ Se programvisa uppgifter i diagram 5.

Större andelar etablerade från mansdominerade yrkesförberedande program

I det här avsnittet tittar vi närmare på skillnader mellan enskilda program vad gäller ungdomars etableringsstatus 2012. Diagram 5 redovisar programvis verksamhet 2012 för de ungdomar som fick slutbetyg med grundläggande behörighet från yrkes- respektive studieförberedande program läsåret 2010/11, dvs. den yngsta kullen. Diagrammet visar alltså en ytterligare detaljnivå för den kullen jämfört med diagram 4.

Diagram 5. Etableringsstatus efter ett år bland ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet 2010/11. Per programtyp och program. Andelar (%).

Kommentar: Antal elever som ingår i redovisningen framgår till höger om respektive stapel.

Att andelen ungdomar med etablerad ställning är större bland dem som läst yrkesförberedande än studieförberedande program har vi redan visat tidigare. Av diagram 5 framgår att det dessutom är stora skillnader mellan de olika programmen vad gäller ungdomars etableringsstatus ett år efter gymnasieskolan.

Störst andel etablerade finns bland de ungdomar som läst fordonsprogrammet, byggprogrammet respektive energiprogrammet. Omkring hälften av

ungdomarna som avslutade sin utbildning på dessa program 2010/11 hade ett år senare en etablerad ställning på arbetsmarknaden. Bland dem som läst omvårdnadsprogrammet var motsvarande andel 34 procent, vilket är den största andelen bland de kvinnodominerade yrkesförberedande programmen. Ungdomar som läst medieprogrammet hade bland de yrkesförberedande programmen minst andel etablerade och störst andel högskolestuderande 2012.³¹ Även bland dem som läst barn- och fritidsprogrammet och omvårdnadsprogrammet är andelen som studerar på högskola relativt stor. Ett karakteristiskt drag för de yrkesförberedande program som har minst andel ungdomar med etablerad ställning och störst andel högskolestuderande ett år efter gymnasieskolan är att de har relativt stor dominans av kvinnor. De program som har stor andel etablerade ett år efter gymnasieskolan är tvärtom i hög grad dominerade av män.

För de studieförberedande programmen är andelen med etablerad ställning ett år efter gymnasieskolan störst för ungdomar som läst samhällsvetenskapsprogrammet. Bland dem som läst naturvetenskapsprogrammet studerar mer än sex av tio på högskola och universitet ett år efter gymnasieskolan. Även elever som läst teknikprogrammet går i stor utsträckning direkt över till högskolestudier, medan motsvarande andel är betydligt mindre bland de som läst estetiska programmet och Waldorfbildning.

Tidigare kullar har liknande mönster

I likhet med den yngsta kullen har fordonsprogrammet, energiprogrammet och byggprogrammet störst andel ungdomar med etablerad ställning år 2012 bland de två äldre avgångskullarna. I den aktuella gruppen, ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet, är andelen etablerade efter tre år minst 65 procent från samtliga dessa program. Ungdomar som läst medieprogrammet har även i de äldre kullarna minst andel med etablerad ställning och, relativt sett, stor andel högskolestuderande. Bland avgångna 2008/09 har ungdomar som läst barn- och fritidsprogrammet lika stor andel högskolestuderande 2012: 27 procent. Avgångna från barn- och fritidsprogrammet 2006/07 studerar inte i lika stor omfattning 2012: 17 procent.

Från de studieförberedande programmen är andelen med etablerad ställning på arbetsmarknaden störst bland dem som gått teknikprogrammet i de äldre kullarna, 26 procent efter tre år och 43 procent efter fem år. Vanligast är att ungdomar som läst naturvetenskapsprogrammet studerar på högskola också efter tre och fem år, 71 respektive 60 procent.

Vi kan alltså se stora skillnader mellan de enskilda programmen vad gäller ungdomars verksamhet såväl ett, tre som fem år efter gymnasieskolan. Störst variation när det gäller andel etablerade ser vi bland de yrkesförberedande programmen, som är mindre sett till antal elever och mer könsuppdelade än de studieförberedande programmen. Störst variation av andel högskolestuderande ser vi bland de studieförberedande programmen.

³¹ I den reformerade gymnasieskolan, Gy 2011, erbjuds utbildningar inom media främst som inriktningar på högskoleförberedande program.

Vanligast att män har starkare ställning på arbetsmarknaden

Diagram 6 visar skillnader mellan kvinnors och mäns verksamhet efter ett år per programtyp för de ungdomar som fick slutbetyg med grundläggande behörighet läsåret 2010/11, dvs. den yngsta kullen.

Diagram 6. Etableringsstatus efter ett år bland ungdomar som fått slutbetyg med grundläggande behörighet 2010/11. Per kön och programtyp. Andelar (%).

Kommentar: Antal kvinnor som läst studieförberedande program: 27 061, antal män som läst studieförberedande program: 21 216. Antal kvinnor som läst yrkesförberedande program: 16 774, antal män som läst yrkesförberedande program: 19 109.

Som framgår av diagram 6 skiljer sig mönstren åt vad gäller kvinnors och mäns etablering mer bland de ungdomar som läst yrkesförberedande program jämfört med de som läst studieförberedande program. Kvinnor som läst yrkesförberedande program har i väsentligt lägre grad än män en etablerad ställning ett år efteråt, vilket ligger i linje med att arbetsmarknadsanknytningen är störst för mansdominerade yrkesprogram. Istället har kvinnor från dessa program i större utsträckning än män en svag ställning eller bedriver högskolestudier. Bland ungdomar som läst studieförberedande program förekommer inte så stora skillnader mellan könen vad gäller etableringsstatus efter ett år. Även här har dock kvinnor i något högre utsträckning än män en svag ställning på arbetsmarknaden. Män som läst studieförberedande program har i sin tur i något högre grad än kvinnor gått över till högskolestudier ett år efter gymnasieskolan.

Även efter tre och fem år är kvinnorna som gått på yrkesförberedande program etablerade i lägre grad 2012 än män som har gått motsvarande program. I dessa kullar är det däremot något vanligare att kvinnor än män från studieförberedande program studerar på högskola.

Skillnaderna i etableringsstatus mellan könen verkar inte kunna förklaras av att kvinnor och män från början väljer att läsa olika program i gymnasieskolan. Även bland ungdomar som läst samma program förekommer stora skillnader i verksamhet beroende på om de är kvinnor eller män. Om vi tittar på uppgifter motsvarande de i diagram 5 fast för varje kön för sig ser vi stora skillnader. Förutom på livsmedelsprogrammet³², omvårdnadsprogrammet, naturvetenskapsprogrammet och medieprogrammet är andelen med etablerad ställning större bland männen än bland kvinnorna.³³ I flera fall uppgår skillnaden mellan könen i andel med etablerad ställning till omkring 20 procentenheter. Exempelvis är andelen som har etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter att de avslutat naturbruksprogrammet 43 procent bland män och 18 procent bland kvinnor. Bland dem som har gått fordonsprogrammet är motsvarande andel 55 procent bland männen och 36 procent bland kvinnor och från byggprogrammet 54 procent bland män och 36 procent bland kvinnor. För några program är andelen med etablerad ställning större för kvinnor än för män, men här är skillnaden mellan könen betydligt mindre. På omvårdnadsprogrammet är t.ex. andelen med etablerad ställning 34 procent bland kvinnor och 31 procent bland män.

Det är istället sammantaget vanligare att kvinnor läser på högskola ett år efter gymnasieskolan. Detta gäller för samtliga program förutom naturvetenskapsprogrammet och medieprogrammet.³⁴ Bland dem som har gått på barn- och fritidsprogrammet är andelen högskolestuderande 14 procentenheter fler bland kvinnor än män. Nästan lika stor är skillnaden mellan könen för dem som har gått på naturbruksprogrammet respektive Waldorf, 13 procentenheter.

För den yngsta kullen gäller följande:

- Det är sammantaget vanligare att män än kvinnor är etablerade ett år efter gymnasiestudierna, och vanligare att kvinnor än män studerar på högskola.
- Kvinnors och mäns etableringsstatus skiljer sig mer åt bland dem som läst yrkesförberedande program än bland dem som läst studieförberedande. Det finns inga större skillnader i etableringsstatus mellan könen efter ett år från studieförberedande program.
- Andelen etablerade efter ett år är störst bland dem som läst mansdominerade yrkesprogram, t.ex. fordonsprogrammet, byggprogrammet och energiprogrammet. Men det förekommer stora skillnader mellan kvinnors och mäns verksamhet efter att ha läst dessa program.
- Andel etablerade är mindre och andel högskolestuderande större från kvinnodominerade yrkesförberedande program, jämfört med mansdominerade.
- Från de studieförberedande programmen är andelen högskolestuderande efter ett år störst från naturvetenskapsprogrammet och minst från estetiska programmet.

32 Här är antalet män bland de avgångna med slutbetyg med grundläggande behörighet är färre än 100, vilket gör att uppgiften får ses som osäker.

33 Bland avgångna från estetiska programmet är andelen med etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan lika stor bland kvinnor och män, tio procent.

34 Bland avgångna på fordonsprogrammet är andelen högskolestuderande ett år efter gymnasieskolan lika stor bland kvinnor och män, två procent.

Skillnader i etableringsstatus relaterade till svensk och utländsk bakgrund

Enlig regeringsuppdraget ska Skolverket redovisa skillnader i etablering för ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund. I följande beskrivning gör vi inte någon åtskillnad mellan ungdomar i olika grupper, dvs. med olika studieresultat, kön eller program, utan redovisningen omfattar samtliga ungdomar som ingår i respektive kull. Detta ger en generaliserad bild vilket kräver att man har i åtanke att sammansättningen av grupperna är olika när det gäller bland annat studieresultat och programtyp. Till exempel är det vanligare bland ungdomar födda utomlands att läsa individuella program än det är bland ungdomar med svensk bakgrund. Det är också vanligare att gå högst årskurs 1 bland ungdomar födda utomlands samt att det är en mindre andel som har fått slutbetyg med grundläggande behörighet i denna grupp jämfört med ungdomar med svensk bakgrund. Utgångspunkten i detta avsnitt är ungdomarnas etableringsstatus år 2012, dvs. ett, tre och fem år efter att respektive kull avslutat gymnasieskolan.

När det gäller kategoriseringen av ungdomarnas bakgrund sker en indelning i tre grupper utifrån deras eget och föräldrarnas födelseland enligt följande: 1) *svensk bakgrund* (ungdomar födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige), 2) *med utlandsfödda föräldrar* (ungdomar födda i Sverige med båda föräldrar födda utomlands) samt 3) *utlandsfödda* (ungdomar som är födda utomlands).

För alla tre kullarna är det år 2012 vanligare att ha en etablerad ställning på arbetsmarknaden bland ungdomar med svensk bakgrund än det är för de andra grupperna. Det är minst vanligt att ha en etablerad ställning bland utlandsfödda. Bland dem är det i alla kullarna minst tio procentenheter färre ungdomar som har etablerad ställning än bland ungdomar med svensk bakgrund.

Vad gäller andelen ungdomar som är högskolestuderande år 2012 förekommer skillnader mellan kullarna avseende svensk och utländsk bakgrund. I den äldsta kullen är det något större andel högskolestuderande bland ungdomar med svensk bakgrund jämfört med de andra grupperna, medan i mellankullen och den yngsta kullen är det störst andel högskolestuderande bland ungdomar med utlandsfödda föräldrar. Störst är skillnaderna för den yngsta kullen där 32 procent av dem med utlandsfödda föräldrar studerar på högskola, jämfört med 25 procent av de utlandsfödda och 21 procent av dem med svensk bakgrund.

I den yngsta kullen är det vanligast att bedriva övriga studier bland dem som är födda utomlands, följt av dem med utlandsfödda föräldrar. Mönstret blir svagare men kvarstår efter tre år.

Vanligast att befinna sig utanför både arbete och studier är det bland ungdomar som är födda utomlands. Andelen ungdomar som varken arbetar eller studerar är väldigt lika mellan de olika kullarna, med 13–14 procent av ungdomarna som är födda utomlands, 9–10 procent av dem med utlandsfödda föräldrar och 6 procent av ungdomarna med svensk bakgrund.

För de olika kullarna gäller följande för 2012:

- Det är i alla kullarna vanligare bland ungdomar med svensk bakgrund än bland dem som har utlandsfödda föräldrar eller själva är utlandsfödda att vara etablerade på arbetsmarknaden.
- I den yngsta och mellankullen är det vanligare att de med utlandsfödda föräldrar studerar på högskola än i de andra grupperna.
- I den yngsta kullen är det minst vanligt att de med svensk bakgrund studerar på högskola, jämfört med de båda andra grupperna. I den äldsta kullen är det däremot vanligast att de med svensk bakgrund studerar på högskola.
- Andelarna inom respektive grupp som varken arbetar eller studerar är lika mellan de olika kullarna. Det är 6 procent av ungdomarna med svensk bakgrund, 9–10 procent av dem med utlandsfödda föräldrar och 13–14 procent av de utlandsfödda.

Avslutning och kommentarer

Avslutning och kommentarer

Beskrivningen av ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan utgår från studieresultat, programtyp, program, kön och svensk/utländsk bakgrund. Årets uppföljning visar att etableringen på arbetsmarknaden ökar för samtliga studerade grupper med tiden som förflutit sedan avslutad gymnasieskola. Ungdomar som fått ett slutbetyg med grundläggande behörighet är den enda gruppen som i större omfattning fortsätter till högskolestudier.

Programtyperna en vattendelare

Under den beskrivna tidsperioden har ungdomar som läst yrkesförberedande program i betydligt större utsträckning etablerat sig på arbetsmarknaden, medan ungdomar som läst studieförberedande program i högre grad studerar vidare på högskolan. En avsikt med den reformerade gymnasieskolan var att öka skillnaderna mellan programtyperna så att yrkesförberedande program i högre grad blev inriktade mot arbetslivet och högskoleförberedande program mot högre studier. Skillnader mellan programtyperna vad gäller ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan indikerar att typen av program var en vattendelare även före införandet av Gy 2011.

Kända könsskillnader bekräftas

De resultat som beskrivits på programnivå bekräftar i stor utsträckning vad tidigare studier visat, även om dessa till viss del skiljer sig åt vad gäller vilka grupper av ungdomar som följs upp och hur dessa kategoriseras. Exempel på tidigare kända mönster är att män i högre grad än kvinnor väljer yrkesförberedande program och får en starkare arbetsmarknadsanknytning med en etablerad ställning efter avslutad gymnasieutbildning. Kvinnor väljer i större utsträckning än män studieförberedande program och går i högre grad vidare till högskolestudier och komvux efter avslutade gymnasiestudier. En starkare arbetsmarknadsanknytning bland män kan till viss del förklaras av att de i större utsträckning väljer yrkesförberedande program. Men även bland ungdomar som läst samma yrkesförberedande program förekommer, som vi har visat, stora skillnader mellan könen vad gäller etablering. Detta gäller särskilt de program som har stor dominans av män och där andelen med etablerad ställning på arbetsmarknaden är som störst.

Sämst utsikter bland dem som avbrutit i förtid

En avgörande faktor för ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden de fem närmaste åren efter gymnasieskolan förefaller vara om de gått i årskurs 3 eller inte. Ju kortare tid ungdomarna gått i gymnasieskolan, desto större andel befinner sig utanför såväl arbete som studier. Detta resultat, som Skolverket också lyft fram i tidigare studier, understryker vikten av att motverka ungdomars avbrott av sina gymnasiestudier. Skolverket har för närvarande ett uppdrag att följa kommuners arbete med denna grupp ungdomar genom det kommunala aktivitetsansvaret.³⁵

35 Uppdrag 30 i regleringsbrevet för Skolverket år 2014.

Men det finns andra faktorer som ligger bakom att ungdomar befinner sig utanför både arbete och studier än hur länge de har gått i gymnasieskolan. Bland annat kan vi se att andelen som varken arbetar eller studerar är betydligt större bland utlandsfödda ungdomar än i övriga grupper. Det är viktigt att ha i åtanke att en större andel av dem som har gått kort tid i gymnasieskolan enbart har gått individuella program, jämfört med dem som har gått tre år. Det är inte bara gymnasieutbildningens längd som har betydelse för ungdomars etableringsstatus, utan också innehållet, vilket kan tyckas vara självklart. Dessutom finns någon orsak till att en del ungdomar enbart har gått individuella program. Det kan handla om svårigheter som är skolrelaterade och om problem som i grunden inte har med skolan att göra.

Mer information i kommande uppföljningar

Årets uppföljning är tänkt att utgöra bas för framtida uppföljning, som successivt byggs ut med mer information. Utöver de uppgifter som redovisas i denna rapport kommer Skolverket framöver att tillgängliggöra information om innehållet i ungdomars verksamhet efter gymnasieskolan. Informationen omfattar bl.a. uppgifter om arbetsmarknadssektor, bransch/näringsgren, yrke, inkomst och förekomst av försörjningsstöd, liksom uppgifter om typ av och omfattning på studier. Mer information kommer att redovisas på programnivå och, där så är möjligt, utifrån inriktningarna på programmen.

Hur skolan kan bidra till att elever fullföljer gymnasiestudierna

Avslutningsvis vill Skolverket än en gång understryka betydelsen av att skolan gör sitt bästa för att ungdomar ska fullfölja sin gymnasieutbildning, vilket rapporten har visat vikten av. Följande generella ståndpunkter är viktiga för huvudmannen och skolan att ha i åtanke:

- Det är viktigt att eleverna upplever att utbildningen är meningsfull och utvecklande. Både lärare och annan skolpersonal som lyckas stimulera elevers lust att lära har stor betydelse. Skolan har ett ansvar att stärka elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende att lära, och att främja deras motivation.
- Ge eleverna så goda förutsättningar som möjligt att göra väl underbyggda val både till och efter gymnasieskolan. Stärk vägledningen, både enskilt och i grupp, i grund- och gymnasieskolan. Risken för avbrott i gymnasieskolan ökar om eleven tycker sig vara på fel program.
- Stärk elevernas kunskaper om arbetsmarknaden och integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Skapa konkreta och personliga bilder av arbetslivet, dess villkor och utbildningens betydelse, kopplat till respektive ämne.
- Anpassa undervisning och krav på eget ansvarstagande efter elevens förmåga och förutsättningar. Elevers eget ansvarstagande är ett viktigt inslag i gymnasieutbildningen, men det finns studier som visar att skolan ibland ställer krav som en del elever har svårt att klara av. Men även för lågt ställda förväntningar kan leda till att ungdomar presterar sämre.
- Tillgodose elevers behov av särskilt stöd. I skolans ansvar när det gäller särskilda stödinsatser ingår att uppmärksamma stödbehov, utreda och åtgärda dem, och följa upp och utvärdera insatserna.

- Ogiltig frånvaro kan enligt tidigare studier föregå avbrott från gymnasieskolan. Uppmärksamma ogiltig frånvaro, utred de bakomliggande orsakerna och sätt in konkreta åtgärder. Arbeta förebyggande med att skapa en god psykosocial och fysisk arbetsmiljö som främjar ungdomars närvaro i skolan.
- Utred vad som ligger bakom önskan att avbryta studier. Skolverket har i intervjustudier sett exempel på att bland dem som avbryter sin utbildning eller byter program finns elever som har omfattande behov av stöd även när det gäller tillvaron utanför skolan. Samverkan mellan skolan och andra samhällsfunktioner kan vara ett bra stöd i sådana fall.
- Lyft fram värdet av en gymnasieutbildning och motivera eleven att fullfölja sina gymnasiestudier. Ett sådant stöd kanske speciellt kan gagna elever från hem utan studietradition.

Referenser

- Folkbildningsrådet (FBR), (2011). *Folkhögskoledeltagarundersökning 2010 Folkbildning för alla?* Allduplo: Stockholm.
- Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH), (2014). *Studeraendes sysselsättning 2013 YH- och KY-studerande som examinerades 2012*. Diarienummer: YH 2013/1137.
- Skolverket och Högskoleverket (1999). *Hur gick det sedan?* Rapport 168.
- Skolverket (2002). *Efter skolan* Rapport 223.
- Skolverket (2005). *Väl förberedd?* Rapport 268.
- Skolverket (2013). *Utbildningsresultat. Riksnivå. Sveriges officiella statistik om förskola, skola och vuxenutbildning. Del 1*. Rapport 382.
- SOU 2013:74. *Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan*. Slutbetänkande av utredningen om unga som varken arbetar eller studerar. Stockholm: Fritzes.
- Statistiska centralbyrån (SCB), (2012a). *Etablering på arbetsmarknaden tre år efter gymnasieskolan*. Temarapport 2012:5.
- Statistiska centralbyrån (SCB), (2012b). *Inträdet på arbetsmarknaden. Gymnasieavgångna 2008/2009*. Temarapport 2012:7.
- Universitetskanslersämbetet (UKÄ), (2013). *Etableringen på arbetsmarknaden 2011 – examinerade läsåret 2009/10*. Rapport 2013:11.

Bilagor

Bilaga 1. Uppdraget

Skolverket har i 2014 års regleringsbrev fått följande uppdrag:

Statens skolverk ska redovisa hur ungdomar etablerat sig på arbetsmarknaden efter avslutat yrkesprogram, högskoleförberedande program, introduktionsprogram i gymnasieskolan samt motsvarande program i den tidigare gymnasieskolan. Skolverket ska bland annat redovisa:

- Ungdomars etablering på arbetsmarknaden ett år, tre år och fem år efter avslutad gymnasieskola.
- Inom vilken arbetsmarknadssektor och bransch/näringsgren och vilket yrke som ungdomen är verksam inom.
- Inkomst och förekomst av försörjningsstöd.
- Om ungdomen studerar, samt typ av studier och omfattning.

Redovisningen ska ske mot bakgrund av ungdomarnas utbildning i gymnasieskolan avseende program, inriktning och studieresultat samt eventuellt annat som Skolverket bedömer vara av intresse för regeringen. Redovisningen ska vara uppdelad på kön och utländsk bakgrund samt där så är möjligt göras på skolnivå. Redovisningen ska vartannat år också innefatta en analys av resultaten från enkäter till ungdomar som avslutat ett yrkesprogram, ett högskoleförberedande program eller ett introduktionsprogram i gymnasieskolan ett, tre och fem år tidigare. Insamlingen ska ske på ett sätt så att resultatet och analysen därav är representativ för riket. Enkäter till avnämare ska, vart tredje år, ske på liknande sätt. Uppdraget ska årligen redovisas senast den 1 oktober, med start 2014, till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Skolverket ska också lämna förslag på hur information om hur vuxna etablerar sig på arbetsmarknaden efter avslutat yrkesvux, lärlingsvux, studier inom kommunal vuxenutbildning och utbildning i svenska för invandrare kan redovisas. Myndigheten ska vidare analysera förutsättningarna för en jämförelse av måtten för arbetsmarknads-etablering efter yrkesvux och arbetsmarknadsutbildningar. Uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 oktober 2014. Myndigheten ska samråda med Arbetsförmedlingen och SCB. Informationen om ungdomars etablering på arbetsmarknaden ska tillgängliggöras för externa intressenter i enlighet med myndighetens redovisning av regeringsuppdrag (U2012/757/GV).

Bakgrunden till uppdraget är ett förslag som Skolverket har tagit fram till modell för uppföljning av ungdomars etablering på arbetsmarknaden.³⁶

³⁶ Redovisning av del 5 i uppdrag om utveckling av kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning, Dnr 2012:217

Bilaga 2. Etableringsstatus

Individernas etableringsstatus är årsbaserad och totalräknad. Variabeln klassificeras i sex olika kategorier utifrån individbaserade uppgifter som finns i LISA-databasen hämtade från flera olika datakällor. Uppgifter som ingår i skapandet av variabeln etableringsstatus är:

- Antal dagar i deltidarbetslöshet
(Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens händelsedatabas)
- Antal dagar i (heltids-)arbetslöshet
(Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens händelsedatabas)
- Antal dagar i ”åtgärdsstudier”
(Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens händelsedatabas)
- Antal dagar med tillfällig timdagpenning
(Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens händelsedatabas)
- Summa inkomst föranledd av arbetslöshet
(Inkomst- och taxeringsregistret)
- Summa inkomst föranledd av studier
(Inkomst- och taxeringsregistret)
- Registrering på högskolans grundutbildning aktuellt år
(Registret över personer i utbildning)
- Registrering på högskolans forskarutbildning aktuellt år
(Registret över personer i utbildning)
- Förvärvsinkomst och arbetsrelaterade ersättningar
(Sysselsättningsregistret och Inkomst- och taxeringsregistret)
- Nettoinkomst av näringsverksamhet
(Sysselsättningsregistret)
- Sysselsättningsstatus
(Sysselsättningsregistret)
- Aktiv eller passiv egenföretagare
(Sysselsättningsregistret)

Kategoriseringen av etableringsstatus sker enligt följande (inkomstgränser gäller för verksamhetsåret 2012):

Etablerad ställning på arbetsmarknaden

Arbetsinkomst på minst 174 200 kr, sysselsatt enligt sysselsättningsregistrets definition (november månad 2012), inga händelser som indikerar arbetslöshet och inga händelser som indikerar arbetsmarknadspolitiska åtgärder som inte är att betrakta som sysselsättning.

Osäker ställning på arbetsmarknaden

Arbetsinkomst på minst 147 400 kr och upp till 174 200 kr. Vid inkomst av aktiv näringsverksamhet gäller ingen nedre inkomstgräns. Inte klassificerad som studerande.

eller

Arbetsinkomst på minst 174 200 kr och under året förekomst av arbetslöshet (hel- eller deltid), arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller inte klassificerad som sysselsatt enligt sysselsättningsregistrets definition. Inte klassificerad som studerande.

Svag ställning på arbetsmarknaden

Arbetsinkomst upp till 147 400 kr. Inte klassificerad som studerande.

eller

Arbetsinkomst på minst 147 400 kr och under året förekomst av heltidsarbetslöshet/arbetsmarknadspolitiska åtgärder som överstiger 274 dagar. Inte klassificerad som studerande.

Utanför arbetsmarknaden

Avsaknad av arbetsinkomst aktuellt år. Inte klassificerad som studerande.

Högskolestudier

Registrerad på högskolans grundutbildning vårterminen eller höstterminen 2012 och erhållit någon form av studieersättning samma år. Inte klassificerad som etablerad på arbetsmarknaden

Övriga studier

Erhållit någon form av studieersättning omfattande mer än 20 000 kr under aktuellt år. Inte klassificerad som etablerad på arbetsmarknaden eller högskolestuderande.

När etableringsstatus tillämpas för högskoleexaminerade och utbildade inom yrkeshögskola gäller andra inkomstgränser. Beloppen räknas upp för varje år. För verksamhetsåret 2008 var den lägre inkomstgränsen för gymnasieungdomar 134 000 kronor och den högre 158 400 kronor.

Bilaga 3.

Ungdomskullar i aktuella datafiler

En grundläggande utgångspunkt för avgränsningen av den population som ingår i uppföljningen är att man ska ha varit folkbokförd i Sverige 31 december 2012 och att man någon gång ska ha varit registrerad i gymnasieskolan.

Populationen har bestämts utifrån Skolverkets och SCB:s register över elever i gymnasieskolan läsåren 1999/2000 t.o.m. 2010/11 samt avgångna elever från gymnasieskolan läsåren 2006/07 t.o.m. 2010/11. Ungdomar som läst i svensk utlandsskola eller gymnasiesärskola är inte inkluderade. Avlidna, emigrerade och personer med okänt, tillfälligt eller skyddat personnummer ingår inte i populationen, vilket därmed resulterar i en viss undertäckning.

Populationen består både av ungdomar som har fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg och ungdomar som inte har fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg. De ungdomar som har fullföljt med slutbetyg utgör kärngruppen och delas in i två undergrupper: 1) de som har fullföljt *med*, och 2) de som har fullföljt *utan* grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier.³⁷ I gruppen som fullföljt med grundläggande behörighet inkluderas personer som erhållit diplom från International Baccalaureate (IB) eller omdöme från Waldorfskola. Det förekommer individer som har flera uppgifter om slutbetyg från gymnasieskolan. För dessa har vi utgått från uppgifter om det första utfärdade slutbetyget.

Ungdomar som inte har fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg utgör jämförelsegrupper i uppföljningen och delas in i tre undergrupper: 1) de som har gått årskurs 3 *utan* slutbetyg, 2) de som har gått högst årskurs 2 och 3) de som har gått högst i årskurs 1. Ungdomar som inte har fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg har räknats till den avgångskull som de är jämnåriga med. Detta innebär att för varje kull redovisas uppgifter om ungdomar som antingen har fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg läsåren 2010/11, 2008/09 respektive 2006/07, alternativt har påbörjat gymnasiestudier men inte fullföljt och är födda 1992, 1990 respektive 1988.

De ungdomar som har *gått i årskurs 3 utan slutbetyg* har varit registrerade i årskurs 3 höstterminen 2006, 2008 respektive 2010 och fått samlat betygsdokument vårterminen därpå eller avbrutit skolan innan dess. Dessa ungdomar förekommer inte med uppgift om att de har fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg i de *två* kommande läsårsregistren över avgångna. De har inte heller varit registrerade i årskurs 3 på nytt under *tre* kommande läsår.

Ungdomar som har varit registrerade i *högsta årskurs 1 och/eller 2* någon av höstterminerna 1999–2010 men inte har påbörjat årskurs 3 något av de tre kommande läsåren (från det året de var registrerade) samt år 2012 är i åldern 20–24.

³⁷ Grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier har den som i slutbetyg från nationellt program, specialutformat program eller utbildning vid fristående skola har lägst betyget Godkänt på kurser som omfattar minst 90 procent av de gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt program (2 250 kurspoäng). Fr.o.m. år 2010 har behörighetskraven förändrats så att slutbetyget måste omfatta 2 500 kurspoäng. Detta betyder att elever med reducerat program inte kan få behörighet. Utöver kravet om minst 2 250 godkända kurspoäng krävs att eleven har lägst betyget Godkänt i kurserna svenska A och B (alternativt motsvarande kurser i svenska som andraspråk), matematik A samt engelska A.

Uppgifter är beställda också för mellanliggande kullar, dvs. inte enbart för dem som år 2012 avslutat gymnasieskolan för ett, tre respektive fem år sedan, utan även de som avslutade för två och fyra år sedan. Dessutom är uppgifter beställda om verksamhet inte bara för 2012, utan även för 2008–2011. Båda dessa ställningstaganden syftar till att bygga upp ett informationssystem som underlättar för kommande uppföljning.

För redovisningen 2014 har följaktligen uppgifter om ungdomars etablering verksamhetsåren 2008–2012 beställts, men olika mycket för de olika avgångskullarna och deras jämförelsegrupper, vilket illustreras i figuren nedan. Rutor markerade med kryss (X) avser de grupper av ungdomar som ingår i redovisningen.

Figur 1. Beskrivning av datafiler

Uppföljning av verksamhet efter gymnasieskolan	Avgångna 2006/07 och jämförelsegrupper	Avgångna 2007/08 och jämförelsegrupper	Avgångna 2008/09 och jämförelsegrupper	Avgångna 2009/10 och jämförelsegrupper	Avgångna 2010/11 och jämförelsegrupper
Ett år efter	X		X		X
Två år efter					
Tre år efter	X		X		
Fyra år efter					
Fem år efter	X				

Den här rapporten beskriver utifrån registerdata vad ungdomar gör ett, tre och fem år efter att de har avslutat gymnasieskolan. Rapporten visar hur ungdomarnas etableringsstatus förändras över tid och vilka skillnader som förekommer kopplat till deras studieresultat, vilket program de gått, kön och svensk eller utländsk bakgrund.

Rapporten ska ses som en utgångspunkt för kommande, årliga uppföljningar av vad ungdomar gör efter att de lämnat gymnasieskolan. Målet är att informationen ska fungera som underlag för diskussion om gymnasieskolans relevans för arbetsliv och högre studier bland politiker, de nationella programråden och andra företrädare för arbetslivet samt representanter för högskolor och universitet. Även huvudmän och gymnasieskolor kan använda uppgifter och jämförelsetal för att följa upp och utveckla sina verksamheter. Inför valet till gymnasieskolan kan informationen om framtidsutsikter efter olika typer av utbildningar vara till hjälp för elever och deras föräldrar.

Skolverket

www.skolverket.se